

VRLINE ZNANJA:

ŠKOLE KAO POKRETAČI ZAJEDNICE

Priručnik o organiziranju zajednice

Zaklada za razvoj
lokalne zajednice
Slagalica
Uči(ni)mo pomake za pravednije društvo

VRLINE ZNANJA: ŠKOLE KAO POKRETAČI ZAJEDNICE

(primjeri dobre prakse u ruralnim zajednicama Hrvatske)

Priručnik o organiziranju zajednice

Izdavač	“Slagalica” - Zaklada za razvoj lokalne zajednice
Autorice tekstova	Mirna Šmit Mirta Kovačević Ljiljana Đurđević Ivana Mlakar Nataša Šego Jelena Gordana Zloić
Urednice	Mirna Šmit Mirta Kovačević Ivana Milas
Recenzija	Zehra Delić
Lektura i korektura	Hrvoje Potlimbrzović
Dizajn	Davorin Palijan
Tisak	Grafika d.o.o., Osijek
Naklada	70
CIP zapis	dostupan je u računalnom katalogu Gradske i sveučilišne knjižnice Osijek pod brojem 150419008.
ISBN BROJ	978-953-56131-4-5 (tiskana verzija)
ISBN BROJ	978-953-56131-5-2 (elektronička verzija)

Osijek, listopad, 2021.

Projekt „Vrline znanja - ulaganje u ljude i zajednice” sufinanciran je kroz Švicarsko-hrvatski program suradnje kao podrška osnaživanju doprinosa organizacija civilnoga društva obrazovanju za održivi razvoj za unapređenje ekonomske i socijalne kohezije. Program sufinancira Ured za udruge Vlade Republike Hrvatske.

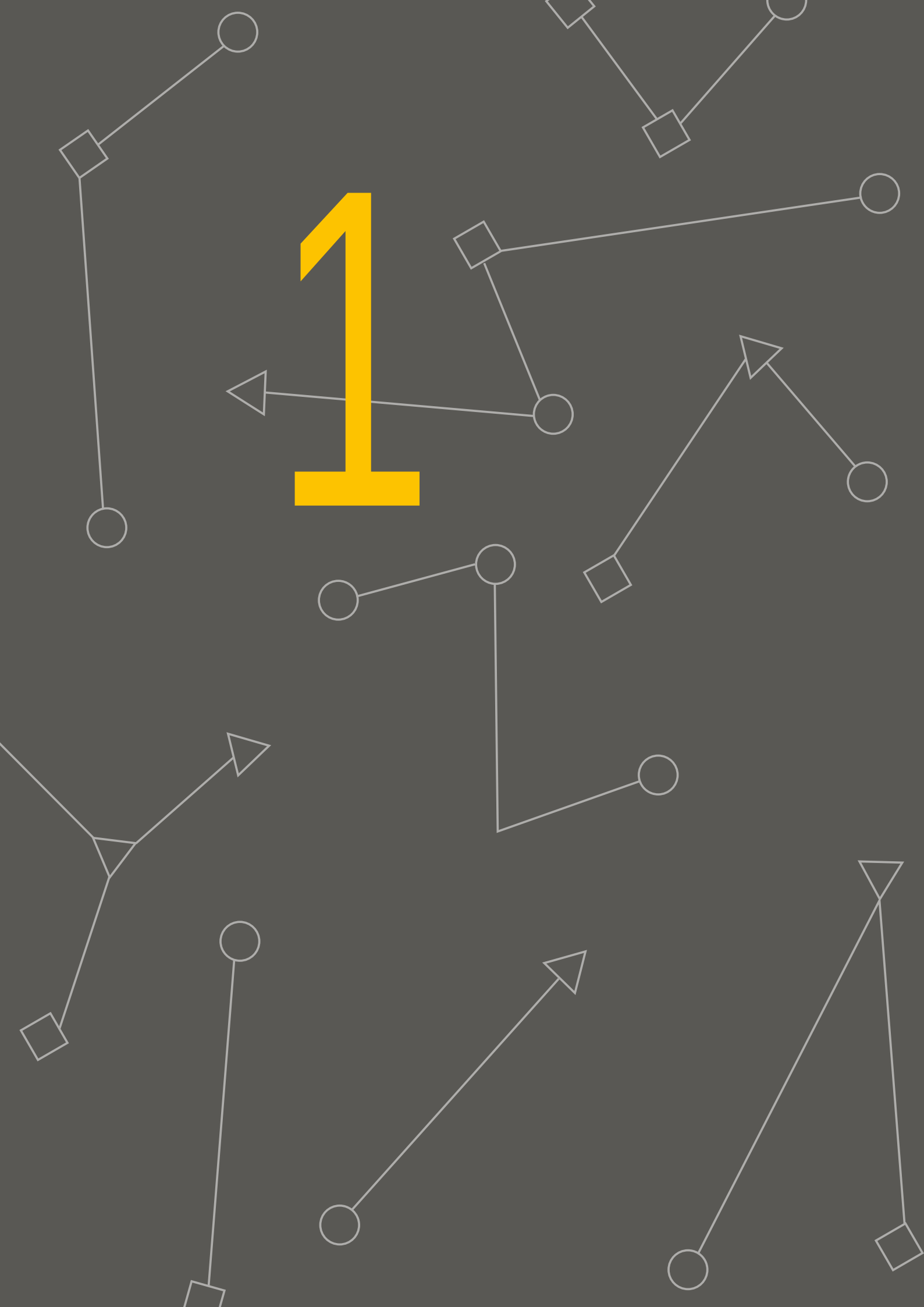
Stajališta izražena u ovom priručniku isključiva su odgovornost autora i ne odražavaju nužno stajalište Ureda za udruge Vlade Republike Hrvatske.

SADRŽAJ:

1. UVOD	5
2. O PROJEKTU: VRLINE ZNANJA - ULAGANJE U LJUDE I ZAJEDNICE	7
3. VRLINE ZNANJA U PRAKSI: DRUŠTVENI KAPITAL ZAJEDNICE	11
3.1. Što je društveni kapital?	11
3.2. Društveni kapital: baza za pokretanje akcija u zajednici	11
3.3. Održivi razvoj zajednice	12
3.4. Uloga škola u razvoju zajednice	13
4. ORGANIZIRANJE ZAJEDNICE: POVEZIVANJE ŠKOLE I ZAJEDNICE	17
4.1. Koraci organiziranja zajednice	17
5. ORGANIZIRANJE ZAJEDNICE: POVEZIVANJE ŠKOLE I ZAJEDNICE (PRIMJERI DOBRE PRAKSE)	23
5.1. Škola kao pokretač zajednice	23
5.2. Primjeri dobre prakse	23
6. ŠKOLSKI VOLONTERSKI KLUBOVI KAO AKTIVNI DIONICI RAZVOJA ZAJEDNICE	45
6.1. Volontiranje djece i mladih kao put prema aktivnom građanstvu	45
6.2. O školskom volontiranju i odgoju za volontiranje	46
6.3. Školski volonterski klubovi - što su i kako djeluju?	48
7. ŠKOLSKI VOLONTERSKI KLUBOVI POKRENUTI U PROJEKTU: PRIMJERI DOBRE PRAKSE	51
7.1. Organizacija volonterskih akcija kao odgovora na krizne situacije	60
8. PRIMJENA KOMPETENCIJA UČENIKA STEČENIH VOLONTIRANJEM U NASTAVI	63
9. ZAKLJUČAK: VRLINE ZNANJA RAZVIJAJU ZAJEDNICU U CJELINI	67
10. PRILOZI	68
11. LITERATURA	75

1

1. UVOD

Ovaj Priručnik rezultat je zajedničkog rada provedbenog tima Zaklade Slagalice i DKolektiva, koji na različite načine sudjeluju i doprinose održivom razvoju lokalnih zajednica u kojima djeluju, i to u suradnji s voditeljima i koordinаторima uključenih školskih volonterskih klubova, koji Priručniku daju iznimno važnu praktično ili provedbeno-iskustvenu dimenziju.

Kroz projekt „Vrline znanja - ulaganje u ljude i zajednice” okupljene su škole u ruralnim područjima Republike Hrvatske, koje su kroz mentorsku i logističku podršku projektnih partnera ojačale svoju ulogu pokretača zajednice.

U sklopu projekta održane su radionice o organiziranju zajednice u školama i uspostavljanju školskog volonterskog kluba. Na radionicama su sudjelovali ravnatelji škola, nastavnici i stručni suradnici, načelnici općina, predstavnici općina, lokalnih OPG-ova, DVD-ova i organizacija civilnog društva.

Priručnik donosi dvije dimenzije organiziranja zajednice. Prva jest ona u kojoj se kroz projektne aktivnosti pružila podrška članovima zajednice u stvaranju mreže suradnje, jačanju društvenog kapitala zajednice i mapiranju resursa zajednice. Razvijanjem vještina suradnje i detektiranjem potreba unutar zajednice stvorena je baza za provedbu lokalnih akcija u zajednici, a sve s jednim ciljem: pokazati primjerom mlađim članovima zajednice načine na koje se može podići kvaliteta života u zajednici i razviti dobre međuljudske odnose u malim ruralnim zajednicama.

Druga dimenzija organiziranja zajednice jest podrška školama u postavljanju školskih volonterskih klubova s ciljem uključivanja učenika u život škole i zajednice s naglaskom na integrativni pristup u odlučivanju i organiziranju volonterskih aktivnosti. Odgojno-obrazovni sustav, točnije škola u zajednici, u suradnji s organizacijama civilnog društva i svim drugim relevantnim dionicima u zajednici (lokalna i regionalna samouprava, lokalni DVD-ovi, KUD-ovi i dr.), glavni je pokretač promjena. Školski volonterski klubovi također doprinose promjeni, a aktivnim angažmanom učenici, članovi i članice klubova razvijaju vještine potrebne za život u 21. stoljeću. Članovi lokalnih timova detektirali su izazove s kojima se susreće zajednica, otvorili neka nova pitanja i moguća rješenja te zajednički donijeli odluku o aktivnostima koje će se provesti u sklopu projekta. Lokalni timovi koji su sudjelovali u realizaciji ovog projekta imali su fokus na jednostavnije akcije koje su prikladne za uključivanje učenika, koji su ujedno i članovi školskih volonterskog klubova, na akcije koje je moguće izvesti u kraćem vremenskom periodu (do 3 mjeseca), zatim na akcije za koje nije nužno osigurati veća financijska sredstva te na akcije koje doprinose održivom razvoju zajednice.

U Priručniku donosimo i primjere dobre prakse koji pokazuju različite načine učenja o održivosti, povećanju društvenog kapitala i organiziranju zajednice. Priručnik sadržava primjere organiziranja lokalnih akcija u zajednici, organiziranja školskih volonterskih aktivnosti i iskustva učenika, nastavnika i drugih sudionika iz zajednice koji su sudjelovali u tim aktivnostima. Autorice primjera lokalnih volonterskih akcija su predstavnice škola koje su uključene u projekt i projektne aktivnosti. Mentorsku i logističku podršku u organiziranju i provedbi akcija osigurali su Zaklada Slagalice i DKolektiv.

2

2. O PROJEKTU: VRLINE ZNANJA - ULAGANJE U LJUDE I ZAJEDNICE

Projekt „Vrline znanja – ulaganje u ljude i zajednice“ doprinosi uravnoteženom održivom razvoju i socijalnoj koheziji kroz jačanje uloge škola u procesima razvoja zajednice te kroz suradnju različitih dionika u lokalnim zajednicama. U sedam zajednica Slavonije i Baranje te u gradu Osijeku projekt provodi DKolektiv - organizacija za društveni razvoj u partnerstvu sa Zakladom Slagalice, Udrugom Zeleni Osijek, Gradom Osijekom, Osnovnom školom Antuna Gustava Matoša iz Čačinaca i Medicinskom školom iz Osijeka.

Osnovne škole koje su uključene u projekt su:

- ▶ Osnovna škola „Silvije Strahimir Kranjčević“ iz Levanjske Varoši;
- ▶ Osnovna škola Davorina Trstenjaka iz Čađavice;
- ▶ Osnovna škola Stjepana Radića iz Čaglina;
- ▶ Osnovna škola „Ivana Brlić Mažuranić“ iz Strizivojne;
- ▶ Osnovna škola Vladimira Nazora iz Nove Bukovice;
- ▶ Osnovna škola Antuna Gustava Matoša iz Čačinaca;
- ▶ Osnovna škola Dalj iz Dalja.

Glavna ideja projekta nastala je kao odgovor na rezultate analize stanja društvenog kapitala na području Slavonije i Baranje, točnije na nedovoljno sudjelovanje građana svih uzrasta u održivom razvoju lokalnih zajednica. Cilj projekta bio je povećati svijest i razumijevanje građana o međusobnoj povezanosti ulaganja u zajedničke interese i kvalitete života svakog pojedinca, osigurati konkretna znanja i vještine potrebne za djelovanje u zajednici te pružiti podršku u provedbi konkretnih inicijativa usmjerenih razvoju zajednice. Partnerstvo ostvareno na projektu između organizacija civilnog društva, obrazovnih ustanova i lokalne samouprave važno je ne samo za provedbu aktivnosti projekta, nego i za suradnički model rada koji promoviramo kao jedan od alata održivog razvoja i društvene kohezije.

Ostvareni ciljevi projekta

Povećanje društvenog angažmana u 7 manjih općina Osječko-baranjske, Virovitičko-podravске i Požeško-slavonske županije kroz:

- ▶ afirmiranje volontiranja i postavljanje dugoročne održive strukture za volontiranje učenika u 7 osnovnih škola. Pomoću radionica o volonterstvu za učenike i edukaciju nastavnika te postavljanjem volonterskih klubova u osnovnim školama osigurala se podrška odgoju za volontiranje i aktivno uključivanje ili djelovanje 180 učenika u manjim ruralnim zajednicama;
- ▶ osnaživanje 55 mladih, školskih ustanova, lokalnih organizacija civilnog društva i drugih dio-

nika u zajednici za suradnju, zajedničko planiranje, djelovanje i provedbu lokalnih akcija i inicijativa usmjerenih održivom razvoju, socijalnoj koheziji i boljoj kvaliteti života ovih zajednica. Osnaživanje podrazumijeva sudjelovanje na neformalnoj edukaciji o organiziranju zajednice utemeljene na načelima održivog razvoja te kroz kontinuiranu i stručnu podršku izradi planova i provedbi lokalnih akcija.

Poboljšanje sposobnosti i kompetencija učenika srednjih škola, nastavnika i predstavnika organizacija civilnog društva (OCD-ova), potrebnih za razumijevanje i dugoročno bavljenje pitanjima održivog razvoja kroz:

- ▶ interaktivnu ljetnu školu održivog razvoja za 19 srednjoškolaca;
- ▶ jednogodišnji neformalni obrazovni program Demo akademija za 18 predstavnika organizacija civilnog društva i obrazovnih ustanova.

Promociju vrijednosti i načela održivog razvoja, kao što su socijalna kohezija, demokratsko građanstvo i ljudska prava, zaštita okoliša i očuvanje dobara, ujednačen ruralni i urbani razvoj, osiguranje mira i dr., kroz:

- ▶ kontinuirane izvještaje o projektnim postignućima u medijima;
- ▶ sudjelovanje škola u manifestaciji Hrvatska volontira;
- ▶ edukativno-promotivni film o školskom volontiranju;
- ▶ priručnik o ulozi škole u organiziranju zajednice.

3

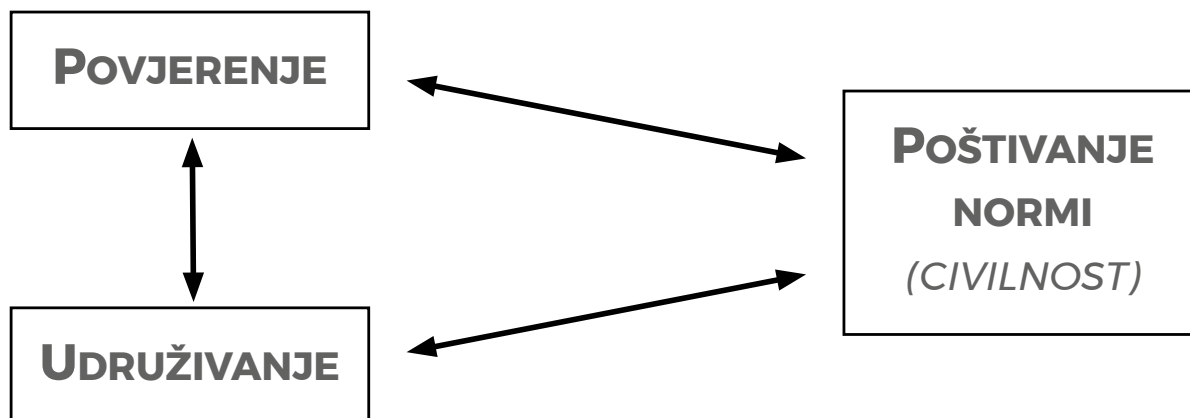
3. VRLINE ZNANJA U PRAKSI: DRUŠTVENI KAPITAL ZAJEDNICE

3.1. Što je društveni kapital?

Teorija o društvenom kapitalu (*social capital*) jedna je od najutjecajnijih i najpopularnijih koncepcija koje su se u prošlom desetljeću pojavile u društvenim znanostima (Putnam, 1993.; Coleman, 1988.; Fukuyama, 2000.; Woolcock, 1998.; Adler i Kwon, 2002.). Pojam društvenog kapitala (u daljnjem tekstu DK) uvriježio se ne samo u znanstvenim raspravama već i u medijskim analizama društvene stvarnosti, kao i u političkim programima i strategijama. Prevladavajuće norme i kultura određene zajednice mogu biti skup prepreka razvoju i stabilnosti ili pak generator (i potporanj) društvenog napretka i blagostanja. U prvom je slučaju riječ o zajednicama sa siromašnim DK-om, koje obilježava kronično zaostajanje u gospodarskom, društvenom i političkom razvoju.

Društveni kapital možemo definirati kao skup kulturnih osobina koje stvaraju i održavaju međusobno povjerenje i suradnju među članovima određene društvene zajednice. DK je, drugim riječima, specifična osobina društvene skupine ili organizacije, koja ima pozitivan utjecaj na njezinu djelotvornost. Važno je zapamtiti da se DK ne uspostavlja zakonima i političkom voljom, već nastaje i održava se spontano, u svakodnevnim interakcijama i tijekom dužeg vremenskog razdoblja. Njegovo su tkivo društvene vrijednosti i norme koje se oslanjaju na tradicijsku kulturu zajednice. Kao što predložena definicija upućuje, DK potiče i olakšava svakodnevnu suradnju. Riječ je, dakle, o zajedničkom resursu ili općem dobru. U tom smislu, DK valja razlikovati od zatvorene obiteljske povezanosti ili grupne lojalnosti (klike), koje korist za mali krug ljudi mogu ostvarivati na štetu šire zajednice.¹

Slika 1.: Struktura društvenog kapitala

3.2. Društveni kapital: baza za pokretanje akcija u zajednici

Podržavanjem većeg sudjelovanja građana u održivom razvoju zajednice, prepoznavanjem i korištenjem lokalnih resursa zajednice, traženjem zajedničkih rješenja, provedbom lokalnih akcija

¹ Aleksandar Štulhofer, »Društveni kapital i njegova važnost«, u: D. Ajduković (ur.), *Socijalna rekonstrukcija zajednice* (Zagreb: Društvo za psihološku pomoć, 2003), str. 79-98.

te stvaranjem lokalnih struktura koje podržavaju održivi razvoj, jača se demokratska građanska kultura, što na praktičnoj razini znači razvoj zajednice u cjelini. Članovi zajednice koji imaju visoku razinu društvenog kapitala imaju i razvijen osjećaj pripadnosti toj zajednici, ostvaruju jednaka prava i odgovornosti, prepoznaju mogućnost utjecaja na promjenu te djeluju i provode zajedničke akcije u zajednici. Razvijanje i rad u lokalnoj zajednici moguć je onda kada u zajednici postoji povjerenje i razumijevanje za društvene izazove te onda kada postoji društveni kapital, a u većini slučajeva taj društveni kapital čine građani, takozvani „mali ljudi“: predstavnici odgojno-obrazovnog sustava, organizacija civilnog društva, lokalni dionici i aktivisti, koji su spremni podijeliti svoja znanja, vještine, mreže, poznanstva i osobne resurse za dobrobit svoje zajednice.

Slika 2.: Vrste kapitala

3.3. Održivi razvoj zajednice

Koncept održivog razvoja podrazumijeva proces postizanja ravnoteže između gospodarskih, socijalnih i okolišnih zahtjeva s ciljem da se osigura „zadovoljavanje potreba sadašnje generacije, bez ugrožavanja mogućnosti budućih generacija da zadovolje svoje potrebe“. Od 1987. godine, kada je na taj način definiran u Izvješčaju Svjetske komisije za okoliš i razvoj pod predsjedanjem Gro Harlem Brundtland, pa do današnjeg dana, održivi razvoj postao je jedan od ključnih elemenata u formuliranju i provođenju razvojnih politika u svijetu.²

Konferencija Ujedinjenih naroda o održivom razvoju održana je u New Yorku 25. rujna 2015. godine, i na njoj je usvojen Program globalnog razvoja za 2030. (Agenda 2030). Proces završnog promišljanja i usuglašavanja svjetskih čelnika rezultirao je donošenjem novih 17 ciljeva održivog razvoja za razdoblje do 2030. godine. Ti se ciljevi, nazvani globalnim ciljevima održivog razvoja, nadovezuju na osam milenijskih razvojnih ciljeva koji su obilježili razdoblje do 2015. godine.³

² Lidija Pavić-Rogošić (priredila), *Novi izazov. Globalni ciljevi održivog razvoja do 2030.*, 1. izdanje (Zagreb: Odras-Održivi razvoj zajednice, 2015).

³ Pavić-Rogošić (priredila), *Novi izazov. Globalni ciljevi održivog razvoja do 2030.*

Slika 3.: Sastavnice održivog razvoja

Korištenjem ciljeva održivog razvoja, kao smjernice za djelovanje i povećanje društvenog kapitala u zajednici, jača se kohezija unutar zajednice, međusektorska suradnja i interdisciplinarni pristup lokalnim resursima, a članovi zajednice koji su uključeni u proces ostvarivanja ciljeva jačaju svoje osobne, organizacijske i profesionalne kapacitete te osnažuju razumijevanje koncepta održivog razvoja.

Obrazovanje za održivi razvoj dinamičan je koncept u razvoju, koji obuhvaća novo viđenje obrazovanja s ciljem preuzimanja odgovornosti za stvaranje održive budućnosti. Ovakva vrsta obrazovanja podrazumijeva novo shvaćanje i kreiranje obrazovnih politika i praksi koje su u skladu s modernim izazovima u zajednicama. Obrazovanje je ključno za preobrazbu društva, temeljno za osiguranje gospodarske, kulturne i ekološke izdržljivosti ruralnih područja i zajednica. Cjelovito učenje, uključujući obrazovanje zajednica i svih njezinih članova, igra posebnu ulogu za ostvarenje održive budućnosti.

3.4. Uloga škola u razvoju zajednice

Razvoj zajednice odražava svaki napor usmjeren na poboljšanje ekonomske, društvene ili ekološke dobrobiti zajednice. Međutim, kada se danas govori o razvoju ili revitalizaciji lokalnih zajednica ili ruralnih područja, najčešće se fokusiramo na ekonomsku dobrobit, zanemarujući međuovisnu prirodu ove tri dimenzije. Usredotočenost na gospodarski oporavak i razvoj donedavno je možda i bila jedini prihvatljivi smjer ulaganja u održivost ruralnih zajednica, no takav način razmišljanja i djelovanja, popraćen nezgrapnom urbanizacijom ruralnih područja, rezultirao je smanjenjem društvenog kapitala i ozbiljno nagriženom razinom solidarnosti u zajednicama.

Izraz *Poduzetnička društvena infrastruktura* (PDI) opisuje jedan od mogućih pogleda na društveni kapital i uključuje tri međusobno povezana elementa. Prvi, „simbolička raznolikost” odnosi

se na osjećaj uključenosti, gdje se različiti elementi zajednice smatraju vrijednima i potrebnima za uspješnu dobrobit zajednice. Drugi, „mobilizacija resursa” odražava spremnost za zajedničko ulaganje i lokalno korištenje privatnog kapitala. Treći, „kvaliteta povezivanja” odnosi se na mreže unutar i između zajednica koje olakšavaju protok informacija i donošenje kvalitetnih odluka.⁴

Kombinirajući ova tri elementa stvara se temelj za izgradnju konceptualnog razumijevanja strateških uloga koje škole i mladi mogu imati u razvoju zajednice. Jasno je da škola predstavlja važan element društvenog kapitala zajednice. Međutim, prečesto se događa da lokalne škole sebe vide samo kao obrazovni resurs za mlade i da zanemaruju veze sa zajednicom. Posljedično, zajednice gube vrijedan resurs, a vitalne veze između obrazovanja, iskustva i rada slabe.

Polazišna točka našeg rada sa školama iz ruralnih zajednica u okviru ovog projekta pretpostavka je da obećavajući smjer revitalizacije i preživljavanja leži u društvenom kapitalu koji se može razviti izgradnjom i održavanjem snažnih veza između zajednice i škole. Ruralne zajednice mogu imati prednost u razvoju ovih veza jer su škole u njima tradicionalno imale središnju ulogu u životu zajednica. Osim što pružaju osnovno obrazovanje, često služe i kao kulturni centar u zajednici. Međutim, izgradnja snažnog partnerstva sa školom u svrhu razvoja zajednice ostaje veliki izazov, jer se općenito ne smatra tradicionalnim elementom školovanja.

Aktivnostima u školama pokušali smo odgovoriti na ovaj izazov i potaknuti promjenu u obrazovnom procesu kako bi učenicima one pružile iskustva koja služe i obrazovnim potrebama i ciljevima revitalizacije zajednice.

Škole u ruralnim zajednicama, koje rade u partnerstvu s ključnim lokalnim dionicima i stanovnicima, mogu imati pozitivan utjecaj na održivost zajednice. To je posebno vidljivo onda kada se učenicima pružaju kvalitetne prilike za sudjelovanje u učenju u zajednici. Izgradnjom i razvojem društvenog kapitala škole i djece, zajednica pomaže u razvoju odgovornih građana i stvara mogućnosti za razvoj novih lidera u zajednicama. Jedan od ključnih preduvjeta za održivost ovakvih inicijativa je aktivna i kontinuirana podrška lokalnih organizacija civilnog društva, neformalnih grupa, pojedinaca i predstavnika lokalnih vlasti.⁵ Razvoj lokalnih javnih politika koje prepoznaju važnost ulaganja u ovakve i slične projekte i inicijative predstavlja zalog dugoročnog razvoja društvenog kapitala na lokalnoj razini.

4 C. Flora, J. Flora, »Entrepreneurial social infrastructure: A necessary ingredient«, *The Annals of the American Academy of Political and Social Science* 529 (Philadelphia, 1993), str. 48–58.

5 B. Miller, »The Role of Rural Schools in Community Development: Policy Issues and Implications, *Journal of Research in Rural Education* 11/3 (Pennsylvania, 1995), str. 163–172.

Slika 4.: Globalni ciljevi za održivi razvoj

Izvor: UNDP Hrvatska

4

4. ORGANIZIRANJE ZAJEDNICE

Zajednica je spoj osobnih odnosa, grupa, mreža, tradicija i uzoraka ponašanja koji postoje između onih koji dijele zajedničku fizičku okolinu, društveno-gospodarske uvjete te zajednička shvaćanja i interese. Ona je također oblik udruživanja ljudi unutar nekog manje ili više ograničenog prostora. Uz to je i osnovni prostor naših života jer u njoj ostvarujemo svoje potrebe i svoju društvenost. Na razvoju zajednice mora se raditi, zajednica se mora nadograđivati i upotpunjavati jer ona sama po sebi nije: podržavajuća, empatična, pozitivna, osnažavajuća, poticajna i uključujuća. Ako se na razvoju zajednice ne radi, ne može se očekivati ni razvoj društvenog kapitala, a mogući su i različiti utjecaji neorganiziranih zajednica na njezine članove, i to:

- ▶ Ekonomski – siromaštvo, ekonomska deprivacija;
- ▶ Psihološki – usamljenost, depresija;
- ▶ Socijalni – isključenost;
- ▶ Zdravstveni – nedostatak preventivnih akcija;
- ▶ Ekološki – nepovoljni utjecaji okoline.

Kako bi utjecali na razvoj zajednice, potrebno je:
UOČITI PROBLEME I PLANIRATI RJEŠENJA KORIŠTENJEM LOKALNIH RESURSA
– ORGANIZIRATI ZAJEDNICE!

Organiziranje zajednice građanska je aktivnost koja spaja ljude sa svrhom stvaranja promjena, između ostalog i kroz jačanje kapaciteta za zajedničko pokretanje akcija. To je proces povezivanja ljudi i institucija u svrhu poboljšanja uvjeta života i rada u zajednici. Proces mobiliziranja i organiziranja ključni su za motiviranje, jačanje kapaciteta i, možda najvažnije, za stvaranje mehanizama za promjenu koja vodi poboljšanju. Proces organiziranja zajednice je proces koji možda počinje spontano (katkad se ljudi okupe oko jednog problema i, nakon što se taj problem riješi, inicijativa više ne djeluje). No, ako se želi postići kontinuitet u radu i poboljšati socijalne ili ekonomske uvjete ili očuvati okoliš u zajednici, tada je dobro raditi unutar neke strukture, bilo da je registrirana ili ne. Tek tada govorimo o organiziranju zajednice, o procesu putem kojeg se ljudi, koji obično nisu uključeni u proces odlučivanja, okupljaju u građanske (civilne) inicijative i organizacije, kako bi zajednički djelovali u interesu svoje zajednice i za javno dobro.⁶

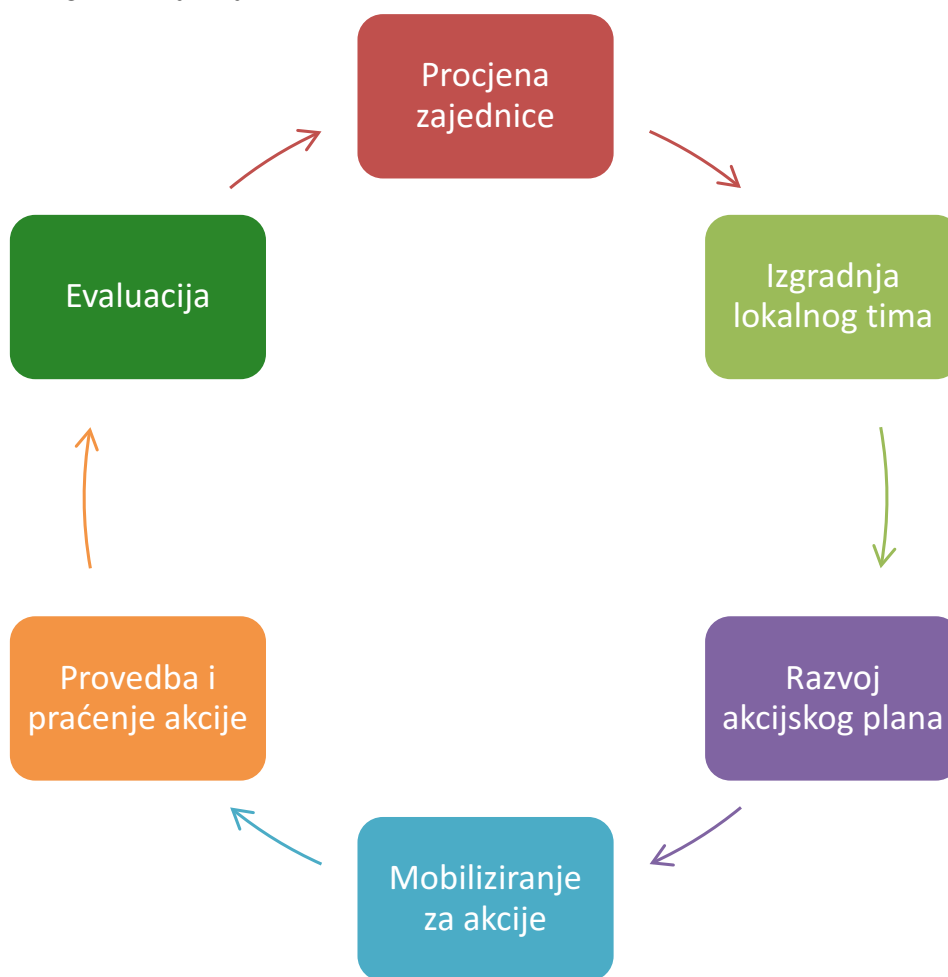
4.1. Koraci organiziranja zajednice

Organiziranje zajednice prvi je korak u jačanju zajednice u cjelini, a procjena potreba zajednice jedan je od preduvjeta za odgovarajuće djelovanje unutar zajednice - „*znam što treba zajednici, znam s kojim resursima raspolazem i mogu predvidjeti utjecaj u zajednici*”.

⁶ Lidija Pavić-Rogošić, *Naša zajednica naša odgovornost*. Priručnik za uspješno organiziranje lokalne zajednice (Zagreb: Odras-Održivi razvoj zajednice, 2004).

Slika 5.: koraci organiziranja zajednice

► 1. korak: Procjena zajednice

Procjena zajednice podrazumijeva procjenu lokalnih resursa kojima zajednica raspolaže i procjenu društvenog kapitala zajednice (ljudi, novac, infrastruktura i dr.). Cilj procjene zajednice jest povećati svijest i razumijevanje građana o međusobnoj povezanosti ulaganja u zajedničke interese i kvalitete života svakog pojedinca, osigurati konkretna znanja i vještine potrebne za djelovanje u zajednici te pružiti podršku u provedbi konkretnih inicijativa usmjerenih prema razvoju zajednice.

Kada je potrebno mapirati imovinu zajednice?

- Kada ne znate koja je to imovina;
- Kada je nedovoljno iskorištena;
- Kada zajednica ne može pružiti tradicionalne usluge svojim stanovnicima;
- Kada među stanovnicima želite potaknuti osjećaj ponosa;
- Kada želite osnažiti ili izgraditi odnose među ljudima.

Prije mapiranja zajednice dobro je postaviti pitanja poput:

- „Kako izgleda moja idealna zajednica?“;
- „Kako želim da moja zajednica izgleda za 5, 10 ili 20 godina?“.

To su pitanja koja će pomoći u otkrivanju resursā zajednice, koje možete koristiti u aktivnostima koje ste planirali. Odgovore na ta pitanja možete pronaći kroz vježbu grupnog rada zajedno sa svim članovima okupljenog lokalnog tima.

Mapiranje resursa zajednice aktivnost je koja može osvijestiti s čime sve raspolaže vaša zajednica, tko su ključni akteri u zajednici s kojima možete surađivati, ima li zajednica kvalitetnu infrastrukturu (školu, knjižnicu, društveni dom) za organizaciju željenih aktivnosti, kako iskoristiti znanja i mreže lokalnog kulturno-umjetničkog društva ili dobrovoljnog vatrogasnog društva i drugih. Mapiranjem zajednice saznajemo kakva je imovina naše zajednice.

Što sve može biti imovina zajednice?

- ▶ Ljudi;
- ▶ Vrijeme, motivacija, energija;
- ▶ Vještine, znanje, razumijevanje – iskustvo ljudi iz zajednice;
- ▶ Povjerenje (unutar zajednice, između zajednica);
- ▶ Mreže – skup međuljudskih odnosa;
- ▶ Obrti, OPG-ovi i drugi oblici privatnih poslovnih subjekata;
- ▶ Prihodi građana;
- ▶ Organizacije u kulturi;
- ▶ Udruge građana;
- ▶ Trgovačka društva;
- ▶ Vjerske organizacije;
- ▶ Financijske institucije;
- ▶ Javne ustanove i institucije;
- ▶ Javne površine (iskorištene i neiskorištene).

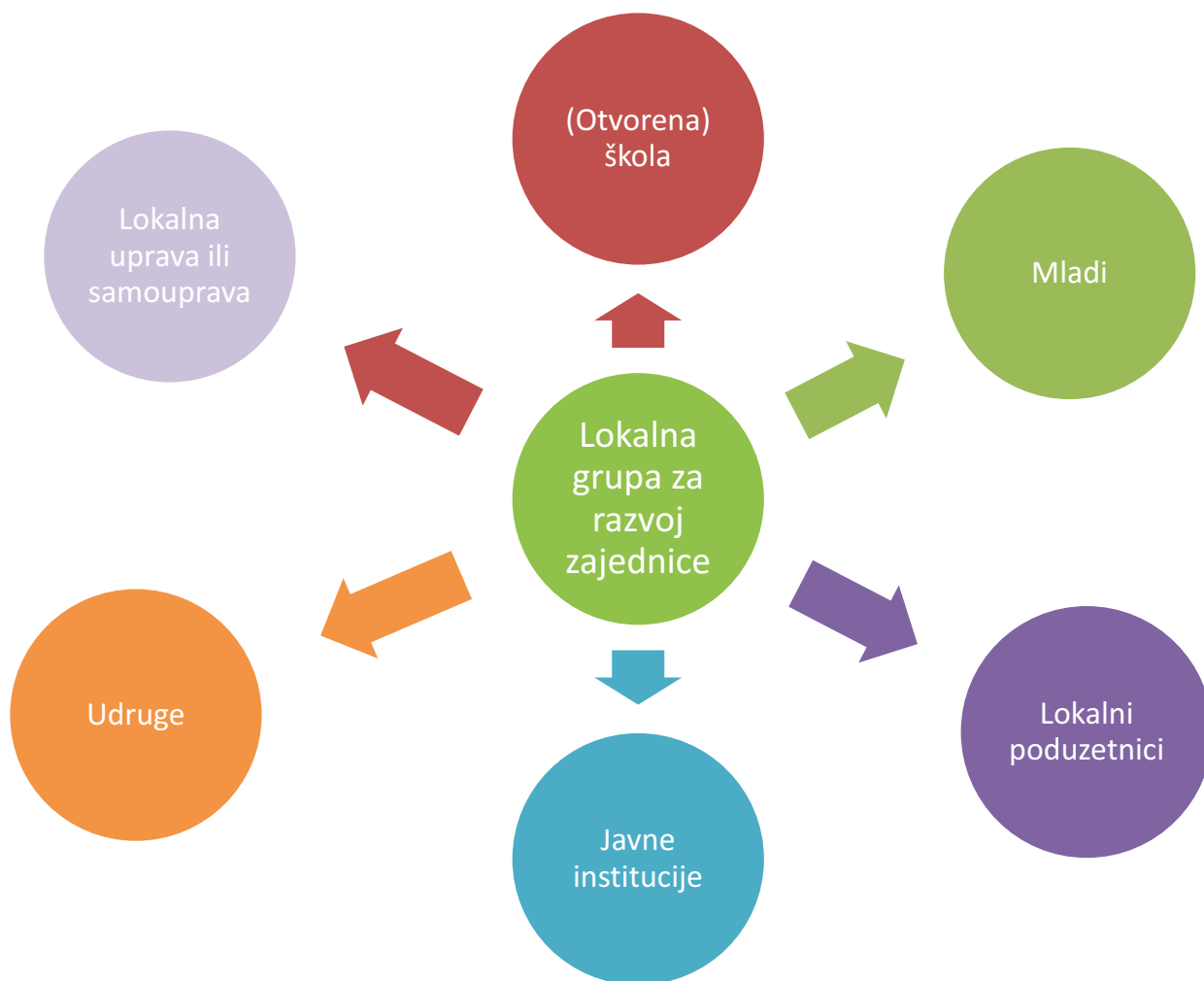
Nakon mapiranja resursa postavite si pitanje: „Što, kako, za koga i s kim želimo raditi?”

▶ 2. korak: Izgradnja lokalnog tima

Lokalni tim zajednice okuplja relevantne dionike zajednice, dakle sve one koji svojim angažmanom mogu doprinijeti razvoju zajednice u cjelini. Lokalni tim zajednice čine predstavnici različitih lokalnih inicijativa, organizacija civilnog društva, lokalne i regionalne samouprave, odgojno-obrazovnog sustava i svi zainteresirani pojedinci koji raspolažu s različitim kapitalom u zajednici (znanja, vještine, poznanstva i dr.). Lokalni tim osluškuje potrebe svih dionika zajednice i kroz kvalitetnu procjenu i organiziranje zajednice odgovara na procijenjene potrebe u zajednici (primjerice razvijanje civilnog sektora, podrška lokalnom volonterskom klubu, organizacija kampanje prikupljanja sredstava u zajednici, obnova školskog igrališta ili lokalnog parka i sl.). Lokalni tim otvoren je prema građanima, brine za opće dobro u zajednici, razvija lokalna partnerstva, razvija kulturu dijaloga i demokratskog sudjelovanja. Drugim riječima, lokalna grupa za razvoj je lokalni tim lidera u zajednici.

Slika 6.: Struktura lokalne grupe za razvoj

► 3. korak: Razvoj akcijskog plana

Nakon procjene potreba u zajednici i formiranja lokalnog tima za razvoj zajednice potrebno je kreirati i akcijski plan organiziranja zajednice. Prilikom kreiranja akcijskog plana pomoći će nam odgovori na neka od sljedećih pitanja:

- Je li jasno koju će promjenu akcija ostvariti u kontekstu razvoja zajednice?;
- Hoće li akcija utjecati na kvalitetu života ljudi u zajednici?;
- Što će biti drugačije za ljude koji žive u zajednici nakon što akcija završi?.

Osim toga, u pripremi opisa akcije moramo se osvrnuti na sljedeće:

- Što je svrha/cilj aktivnosti?;
- Kome je aktivnost namijenjena? Koja je naša ciljna skupina?;
- Koliko će ljudi obuhvatiti?;
- Gdje će biti provedena?;
- Tko će je provesti?;

- ▶ Kada će se dogoditi i koliko će trajati?;
- ▶ Kojom će metodologijom biti provedena?;
- ▶ Koji su razlozi za izbor baš te metodologije?;
- ▶ Koji su resursi potrebni za provedbu aktivnosti?.

Uključivanje i povezivanje ključan su dio u organiziranju akcije u zajednici, zbog čega je jako važno promišljati o tome koga uključiti u planiranje i realizaciju akcije, u kojoj uloži i s kojim resursima. Pitanja koja si postavljamo o uključivanju ostalih sudionika akcije jesu: *Kako ćemo doći do ljudi?* i *Znamo li gdje su i što ih zanima?* (Vidi Prilog 1. Primjer plana akcije).

▶ 4. korak: Razvoj plana prikupljanja sredstava

Što je plan prikupljanja sredstava? Sistematičan proces osmišljen kako bi pomogao organizaciji ili lokalnom timu da prikupi sredstva potrebna za realizaciju planirane akcije u zajednici. Plan prikupljanja sredstava ne mora se odnositi isključivo na financijski dio, a sredstva potrebna za realizaciju planirane akcije moguće je prikupljati lokalno, ali i izvan zajednice (pisanjem projekata, dakle javni i privatni izvori, te od pojedinaca i/ili pravnih osoba). Prikupljanje potrebnih sredstava može se zbiti i pomoću razmjene usluga i dobara u zajednici, uz korištenje lokalnih resursa (vještina, znanja i ljudi, poput dobrovoljne ili besplatne usluge lokalnog majstora, komunalnog poduzeća ili ugostiteljskog objekta) (Vidi Prilog 2. Primjer plana prikupljanja sredstava).

5

5. ORGANIZIRANJE ZAJEDNICE: POVEZIVANJE ŠKOLE I ZAJEDNICE (PRIMJERI DOBRE PRAKSE)

5.1. Škola kao pokretač zajednice

Škola je, nakon obitelji, jedan od najvažnijih socijalizacijskih pokretača. Ona nije samo okruženje u kojem djeca i mladi stječu temeljna znanja i vještine. Škola mlade oblikuje i kao socijalna bića, izlaže ih utjecaju nastavnika i vršnjaka, školovanjem djeca usvajaju društvene norme i vrijednosti koje vladaju u zajednici, te, konačno, škola prenosi i društveno prihvaćene ideološke i kulturalne obrasce i tako oblikuje lojalnog građanina (Gallagher, 2004).⁷

Škole su središte zajednice i odgajaju generacije koje dolaze, posebice škole u ruralnim područjima Hrvatske, što ih čini neophodnim dionicima na putu stvaranja održivog društva i zajednice. Uloga obrazovanja od posebne je važnosti, a škole bi trebale težiti obrazovanju učenika za postizanje dobrobiti za sebe i društvo u cjelini. Obrazovanje bi tako za cilj trebalo imati osposobljavanje učenika za rješavanje suvremenih izazova u društvu. No, da bi škole mogle ostvariti svoju školu ostvarile svoju ulogu pokretača potrebna je i izvannastavna podrška te međusektorska suradnja u zajednici. Škole bi kroz takvu suradnju postale mreže učenja koje bi mogle odgovoriti na potrebe i probleme zajednice čiji su sastavni dio.

U nastavku priručnika donosimo primjere dobre prakse onih škola koje su okupile relevantne dionike u zajednici, procijenile potrebe svoje zajednice, mapirali njezine resurse i organizirali aktivnosti kao odgovore na potrebe te zajednice. Škole su se pokazale kao važni akteri za pokretanje zajednice, akteri koji raspolažu s određenim znanjima i vještinama, koji imaju određenu imovinu, akteri koji dobro poznaju svoju zajednicu i koji imaju određenu društvenu moć i reputaciju u zajednici.

Primjeri dobre prakse prikazani su kroz prethodno opisane korake za organiziranje zajednice.

5.2. Primjeri dobre prakse

Primjer dobre prakse 1.:

Naziv škole	Osnovna škola Stjepana Radića Čaglin
Naziv volonterskog kluba	Volonterski klub „Sovice“
Ime i prezime koordinatorice / voditelja/ice kluba	Ljiljana Đurđević, pedagoginja Ivana Mlakar, učiteljica razredne nastave

⁷ Dinka Čorkalo Biruški, Dean Ajduković, *Škola kao prostor socijalne integracije djece i mladih u Vukovaru* (Zagreb: Zaklada Friedrich Ebert, 2012).

**Opis
lokalne
akcije
u zajednici**

Akcija „Zid“

CILJ AKCIJE: okupiti i povezati članove lokalne zajednice sa školom te na taj način stvarati aktivne ljude koji uočavaju i prepoznaju potrebe svoje zajednice, organizirano djeluju i rade na poboljšanju uvjeta u kojima se nalaze.

ODGOJNO-OBRAZOVNI ISHODI KURIKULUMA MEĐUPREDMETNIH TEMA KOJE POVEZUJEMO S AKCIJOM „ZID“

Održivi razvoj

odr B.1.1. Prepoznaje važnost dobronamjernog djelovanja prema ljudima i prirodi.

- ▶ učenik/ca razvija komunikativnost i suradništvo.

odr B.2.1. Sudjeluje u aktivnostima škole na zaštiti okoliša i u suradnji škole sa zajednicom.

- ▶ učenik/ca primjenjuje komunikacijske, praktične i socijalne vještine.

odr C.1.2. Identificira primjer dobrog odnosa prema drugim ljudima.

- ▶ učenik/ca se prema živom svijetu u prirodi odnosi s poštovanjem.

Osobni i socijalni razvoj

osr A.1.1. Razvija sliku o sebi.

- ▶ učenik/ca se uključuje se u ponuđene aktivnosti s vršnjacima.

osr A.1.3. Razvija svoje potencijale.

- ▶ učenik/ca slobodno izražava želje i interese čak i kad se razlikuju od želja i interesa drugih.

osr B.2.2. Razvija komunikacijske kompetencije.

- ▶ učenik/ca razvija odnose poštovanja među vršnjacima i gradi prijateljstva.

osr B.3.4. Suradnički uči i radi u timu.

- ▶ učenik/ca preuzima dodijeljenu ulogu u timu, aktivno pridonosi svojim sudjelovanjem.

Poduzetništvo

pod B.3.2. Planira i upravlja aktivnostima.

- ▶ učenik/ca planira i provodi društveno korisnu aktivnost te samostalno radi i sudjeluje u radu skupine.

Građanski odgoj i obrazovanje

goo C.1.1. Sudjeluje u zajedničkom radu u razredu.

- ▶ učenik/ca se uključuje u zajedničke aktivnosti razrednog odjela i izvršava svoj dio zadatka.

goo C.2.1. sudjeluje u unapređenju života i rada škole.

- ▶ učenik/ca aktivno raspravlja o pitanjima važnima za život i rad u školi;
- ▶ učenik/ca istražuje i koristi se s više izvora informiranja.

goo C.3.1. Aktivno sudjeluje u projektima lokalne zajednice.

- ▶ učenik/ca sudjeluje u radu na projektima u lokalnoj zajednici.

AKTIVNOSTI U KOJE SU UČENICI VOLONTERI UKLJUČENI TIJEKOM AKCIJE

- ▶ istraživanje i prikupljanje informacija o motivima kojima bi najbolje mogli prezentirati kraj iz kojega dolaze;
- ▶ odabir motivā kojima će se zid oslikavati;
- ▶ skiciranje motivā i konzultacije s umjetnicima te ostalim članovima lokalne zajednice;
- ▶ priprema terena ispred zida koji će se oslikavati (čišćenje terena, razvlačenje najlona uz zid te označavanje prostora);
- ▶ skladištenje i priprema materijala za rad;
- ▶ impregnacija zida prije ličenja;
- ▶ ličenje zida bijelom bojom (priprema zida za oslikavanje);
- ▶ popunjavanje kontura uz upute umjetnice /slikarice;
- ▶ čišćenje pribora i skladištenje boja nakon svakog korištenja;
- ▶ podnošenje izvješća o radu na Vijećima učenika te uključivanje ostalih u volonterske akcije.

UČENICI VOLONTERI UKLJUČENI U PROVEDBU AKCIJE „ZID“

U provedbu akcije uključeni su učenici nižih razreda:

- učenici trećeg razreda (19 učenika);
- učenici šestih razreda (31 učenik);
- učenici osmoga razreda (3 učenika).

*Plan je bio uključiti učenike iz različitih razrednih odjeljenja, ali to nismo mogli ostvariti zbog situacije s pandemijom i nemogućnosti miješanja razrednih odjeljenja.

Ono što se moglo primijetiti jest veliki interes i ostalih učenika, koji na početku nisu pokazivali zanimanje za akciju.

OSTALI KOJI SU SE UKLJUČILI U PROVEDBU AKCIJE „ZID“

U akciju su se uključile brojne općinske udruge. Svaka je udruga na svoj način doprinijela u okviru onoga što i svojim postojanjem promiče te je pronašla način kojim je provedbu akcije učinila boljom i kvalitetnijom.

Popis udruga koje su se uključile u akciju:

1. Udruga Eko centar Latinovac (pomoć oko organizacije i vođenja akcije);
2. Lovačko društvo „Vidra“ (priprema jela za sve sudionike akcije);
3. DVD Čaglin (usluga prijevoza učenikā kombijem);
4. Šahovski klub Čaglin (priprema boja i materijala za rad);
5. Dom za odrasle osobe Ljeskovica (uključivanje korisnikā doma u akciju oslikavanja i bojanja zidova);
6. Mladi Općine Čaglin (organizacija hrane i pića tijekom trajanja akcije);
7. Općina Čaglin (doprinos materijalnim sredstvima);
8. Osnovna škola Stjepana Radića Čaglin (organizacija i vodstvo učenikā te rad na zadacima akcije);
9. Udruga umirovljenika Čaglin (usluge pripreme domaćih kolača i slastica za sve sudionike akcije);
10. Umjetnici Mihaela Lukačević i Dragutin Kepić – požeški slikari – (kreiranje vizualnog identiteta akcije).

Izjave koordinatora i provoditelja akcije u zajednici

Osim udruga s područja općine, u akciju su se uključili i roditelji učenika, načelnik općine, nekoliko djelatnika škole te umjetnici s područja Požeško-slavonske županije.

„Ono što se ne može baš opisati riječima kako treba, već se treba doživjeti i vidjeti, jest entuzijazam cijele grupe ljudi koja se uključila u akciju. Vidjelo se koliko su ljudi zapravo željni neakvih zajedničkih djelovanja, pogotovo ako se radi o doprinosu i ugodi najmlađima u zajednici. Ljudi su u zajedničkim akcijama opušteniji, spontano se povezuju, donose nove ideje za poboljšanje uvjeta života i rada u zajednici. Lokalna zajednica u ovakvim akcijama raste i jača te stvara dobre preduvjete za rješavanje problema koji se nameću u zajednici (npr. ugroza okoliša, infrastruktura, problemi siromaštva...)”

„Vrlo je važno uključiti učenike u volonterske akcije od najranije dobi. Volonterske vještine i vrline su nešto što možemo razvijati kod naših učenika. Vrlo je važno učiti ih prepoznavanju potreba zajednice u kojoj žive, stvaranju zdravoga ljudskoga kolektiva koji će moći mijenjati stvari na bolje. Samim tim razvijat će se i socijalne vještine te osjećaj pripadnosti i korisnosti.”

„Volontiranje je izvrsna prilika kroz koju učenik usvaja osjećaj solidarnosti, empatije, pravednosti. Taj maleni čovjek na takav će način postati dio slagalice zdravog i humanog društva. Znat će uvažavati različitosti i interkulturalnost. Radit će na dobrobiti svoje lokalne zajednice. Kvalitetno će provoditi svoje vrijeme, družiti će se s osobama sličnih svjetonazora, razvijati radne navike i biti zadovoljniji.”

„Osnivanje volonterskog kluba u školi velika je blagodat. Klub okuplja učenike na koje uvijek možete računati. Samim time moguće je provoditi razne planirane volonterske akcije. Škola tako postaje prepoznata kao kvalitetno mjesto koje odgaja mlade ljude u duhu volonterstva. Isto tako, vrlo je važno osluškivati potrebe tih mladih ljudi te nastojati organizirati akcije u kojima će oni biti lideri. Ako na takav način budu funkcionirali, onda nije teško zaključiti koje će to bogatstvo biti za lokalnu zajednicu.”

„Osobno, volontiranje smatram blagoslovom. Dokle god bude volonterstva, dokle god čovjek sebe bezuvjetno stavlja na raspolaganje drugima i prirodi, nema straha za opstanak ovoga svijeta. Volim volontirati jer je to nešto što popunjava poseban dio moje osobnosti, čini me zadovoljnom i sretnom.”

Izjave učenika

„Za mene je volontiranje čarolija. Volim volontirati i pomagati starijim ljudima. Vesele me aktivnosti i druženje s ostalim volonterima. Uživao sam u akciji u kojoj smo obojali zid.” J. K., učenik 3. razreda.

„Volim pomagati ljudima i brinuti o prirodi i životinjama. Jako mi se svidjela naša školska akcija u kojoj smo oslikali zid jer ja jako volim crtati. Radujem se novim aktivnostima.” L. K., učenica 6. razreda.

„Za mene je volontiranje pridonošenje društvu, uljepšavanje okoliša, usređivanje ljudi, a i nas samih, jer volontiranje je ono što može ispuniti čovjeka. Kao učenica osmoga razreda mogu volontirati u školi, ali i općenito u svojoj zajednici. Rado slobodno vrijeme koristim volontirajući. Nazvala bih to „Korisno i pametno iskorisćeno vrijeme!” Naša akcija „Zid” posebno me razveselila jer smo dosadni sivi zid iza škole pretvorili u predivan ukras, oslikan prelijepim motivima i šarenilom.” A. U., učenica 8. razreda.

Fotografirali: Ljiljana Đurđević, Ivana Mlakar

Opis pripreme akcije u zajednici

KAKO JE SVE POČELO

Edukacija o organiziranju zajednice:

Na edukaciji su se po prvi put okupili predstavnici lokalnih grupa s područja Općine Čaglin. Sudjelovali su:

- ▶ predstavnici škole;
- ▶ predstavnici Općine Čaglin;
- ▶ članovi Matice umirovljenika Općine Čaglin;
- ▶ članovi Eko centra Latinovac;
- ▶ predstavnici Udruge za mlade Općine Čaglin;
- ▶ članovi Nogometnog kluba Omladinac;
- ▶ članovi DVD-a Čaglin;
- ▶ predstavnici Šahovskog kluba Čaglin;
- ▶ članovi Odbora za zaštitu i uređenje Sovskog jezera.

Budući da se radi o lokalnim grupama s kojima škola već otprije bilježi suradnju, nije bilo problema u odazivu niti bojazni da iz nekih razloga ne bi htjeli sudjelovati u akciji. Ono što nam je bilo važno jest uključiti osobe i mlađe i starije životne dobi.

Nakon teorijskog dijela edukacije, slijedili su prijedlozi djelovanja. Nakon nekoliko prijedloga, zajednički smo usvojili prijedlog/ideju oslikavanja vanjskog dvorišnog zida škole.

Lokalna akcija nazvana je jednostavno „Zid“. Vrlo je važno to što je svaka lokalna grupa iznijela ideju o načinu na koji će sudjelovati i doprinijeti akciji. Raspravljalo se o motivima kojima bi se zid trebao oslikati. Složili smo se kako bi bilo lijepo da to budu prepoznatljivi lokalni motivi (panj kao simbol Općine, motivi obližnjeg Sovskoga jezera, kockavica kao zaštićena biljna vrsta toga područja, vlak i još mnogi drugi). Razgovarali smo o eventualnim preprekama koje bi mogle usporavati i ugrožavati našu akciju (npr. vremenski uvjeti, prijevoz učenika putnika, održavanje zelene površine uz zid...). Pokušali smo predvidjeti i okvirni proračun akcije.

Na kraju je dogovoren termin sljedećeg radnog sastanka s okvirnim planom aktivnosti:

- ▶ Informirati nove članove lokalne akcijske grupe o predloženoj aktivnosti bojanja zida;
- ▶ Predstaviti članove lokalne akcijske grupe, provjeriti jesu li svi odradili zadatke dogovorene na prošlom sastanku i dogovoriti nova zaduženja članova grupe;
- ▶ Definirati okvirni datum akcije;
- ▶ Definirati motive oslikavanja u dogovoru s umjetnicima – pokušati pripremiti okvirni budžet akcije (materijali za bojanje i sl.) i moguće dodatne izvore financiranja u zajednici;
- ▶ Dogovoriti sljedeći sastanak, zaduženja i daljnje korake.

DRUGI RADNI SASTANAK

DNEVNI RED SASTANKA:

1. Predstavljanje članova i pozdravna riječ;
2. Informacije o projektu „Zid“;
3. Dogovor o okvirnom datumu akcije;
4. Prijevoz djece za vrijeme akcija;
5. Motivi – prijedlozi, materijali, troškovnik;
6. Termin sljedećeg sastanka, zaduženja;
7. Različito.

TREĆI RADNI SASTANAK

Trećem radnom sastanku prisustvovali su samo predstavnici škole i umjetnici. Na tom smo sastanku dogovorili konačne motive kojima će zid biti oslikan. Glavna tema bit će godišnja doba zamišljena kao putovanje (vlakom) kroz vrijeme. U cijelu priču umjetnici su uspjeli ukomponirati i želje učenika, ali i članova zajednice.

Izradili smo okvirni troškovnik cijele akcije.

DNEVNIK RADA AKCIJE:

9. studenog 2020.

Započeli smo s radom. Da bi idući koraci u oslikavanju zida bili što uspješniji, prebojili smo zid potrebnom impregnacijom.

11. studenog 2020.

Nakon povratka s nastave na daljinu, učenici 6.a i 6.b razreda obojili su zid bijelom bojom, kako je i dogovoreno (prema preporuci slikarice Mihaele, koja se uključila u akciju).

12. studenog 2020.

Slikarica Mihaela donijela nam je skice motivā koje smo planirali prikazati na zidu. Zajednički smo odlučili kako i na koji ćemo način oslikati zid. Motivi koji opisuju naš kraj bit će prikazani kroz sva godišnja doba.

13. studenog 2020.

Napokon, došao je i dan kad smo krenuli s oslikavanjem našeg školskog zida.

ŠTO KADA NE IDE SVE PO PLANU?

Prilikom planiranja uvijek je potrebno misliti i na ono što bi moglo krenuti „po zlu“. Prvi sastanak naše grupe volontera iznjedrio je neke od problema za koje smo tada mogli predvidjeti da bi nam na neki način mogli ugroziti akciju. Neki od njih su:

- ▶ vremenski uvjeti;
- ▶ manjak zainteresiranosti za akciju;
- ▶ nesuglasice među pojedincima i drugo.

NEPLANIRANI OBRAT

Nažalost, nitko nije mogao predvidjeti situaciju s virusom koji nam je sve zakomplirao, i to u tolikoj mjeri da je čitava akcija odgođena za mjesec rujan.

Naši su se prvotni planovi morali promijeniti. Morali smo voditi računa o tome da se učenici iz različitih razrednih odjela ne miješaju. Strogo smo vodili računa i o načinu uključivanja članova udruga. To smo riješili tako da su članovi dolazili najizmjence odraditi planirano. Pandemija nam je narušila ono čemu smo se najviše radovali: nismo mogli djelovati zajedno i družiti se. Pratili smo situaciju i polagali nadu u to da se planirana akcija ipak odvija u vanjskom prostoru te da će nam to dozvoljavati manje grupacije ljudi (ravnajući se mjerama koje je donosio Stožer civilne zaštite Republike Hrvatske).

Kad smo mislili da je pandemija ono najgore što nam se moglo dogoditi, početkom kolovoza Općinu Čaglin zadesilo je grozno olujno nevrijeme. Uslijedili su šok i nevjerica. Naša je škola, zahvaćena olujnim nevremenom, ostala bez krova, a šteta je bila ogromna.

Unutar naše akcija stvorila se još jedna velika (nevremenom izazvana) volonterska akcija. Ljudi su se rekordnom brzinom organizirali i okupili kako bi spasili ono što se još moglo spasiti. Lokalna je zajednica pokazala veliku empatiju i osjetljivost. Sve ostalo u trenu je palo u drugi plan, nisu bili važni ni vremenski uvjeti ni doba dana. Kiša koja je padala gotovo svakodnevno, nakon što je silni vjetar odnio krov škole, stvarala je velike probleme, tako da smo stalno bili u pripravnosti. Skupljali smo vodu i pokušavali zaštititi stvari najlonima.

„Nakon kiše dolazi sunce“ - tako je i bilo. Obnova škole počela je vrlo brzo. Učenici su nakon povratka u rujnu odradili veliki posao. Pomagali su u selidbi stvari u okolne dvorišne prostorije u kojima se održavala nastava dok su trajali radovi na školi. Članovi lokalnih udruga također su se uključili. Pomogli su nam oko prijevoza većih stvari na sigurnija mjesta, očistili su okoliš, odvozili građevinski materijal koji je otpao sa škole. Volonterstvo se događalo svakodnevno.

Izveštaj sastavila: Ivana Mlakar, Osnovna škola Stjepana Radića, Čaglin

Fotografirala: Irena Bardač

Primjer dobre prakse 2.:

Naziv škole	Osnovna škola „Silvije Strahimir Kranjčević“ Levanjska Varoš
Naziv volonterskog kluba	Volonterski klub „Nevna“
Ime i prezime koordinatora/ice / voditelja/ice kluba	Voditeljica kluba: Sanja Pejčić, učiteljica razredne nastave Koordinatorica kluba: Nataša Šego, ravnateljica

I. DIO – Opis provedene lokalne akcije u zajednici

Opis lokalne akcije u zajednici

Akcija „Uređenje jezera Vračica“

CILJ AKCIJE: Zajedničkim radom i uz minimalna financijska sredstva poboljšati i promijeniti naš okoliš, a opet raditi u skladu s ekološkim načelima.

Vračica je izvor pitke vode u neposrednoj blizini sela Slobodna Vlast, koje je sastavni dio Općine Levanjska Varoš. Godinama je izvor Vračica bio zapušten pa njegovi kapaciteti za žitelje naše Općine nisu bili iskoristivi. Ovo lijepo odmorište hitno je trebalo osposobiti i staviti u korištenje zaljubljenikā u prirodu. Davno su ljudi otkrili ljepote ovog kraja koji obiluje izvorima pitke vode, pa uz ovaj izvor izgradili umjetno jezero. Ljudski nemar doveo je do sukcesije jezera šumom, te ga je trebalo što hitnije dovesti u prvobitno stanje i odrediti mu novu namjenu. Način života ljude je udaljio od prirode i tako se ovaj biser našao prepušten sam sebi.

ODGOJNO-OBRAZOVNI ISHODI KURIKULUMA MEĐUPREDMETNIH TEMA KOJE POVEZUJEMO S AKCIJOM:

Novostečene vještine ovom volonterskom akcijom učenici su primijenili u međupredmetnim temama koje su integrirane sa svim nastavnim temama. Svoja iskustva iz ove volonterske akcije učenici naše škole primjenjuju:

6.-8. razred

međupredmetna tema Osobni i socijalni razvoj:

Na svakom nastavnom satu primjenjuje se timski kôd koji je potrebno prepoznati radi dobrobiti svih koji u njemu sudjeluju.

ISHOD B.3.4. Suradnički uči i radi u timu:

Ovdje učenik radi timski, prihvaća pravila, uzajamno pomaže, preuzima dodijeljen ulogu u timu i aktivno pridonosi svojim sudjelovanjem i uzajamnom suradnjom dolazi do zajedničkog cilja. Korišten je široki spektar nastavnih metoda od verbalnih, vizualnih do praktičnih metoda.

međupredmetna tema Održivi razvoj:

Učenici su ove godine u okviru integrirane nastave (biologija, kemija, geografija, priroda, hrvatski jezik i matematika) dobili zadatak da osmisle naziv projekta koji se zasniva na uređenju školskog dvorišta i izgradnji sjenice, uzdignutih vrtova i jezera, te da izrade plan aktivnosti, napišu projekt i provedbu projekta koji se temelji na prepoznatom problemu u zajednici. Osim toga, zadatak im je bio prezentacija projekta načelniku i predstavnicima Hrvatske vojske, koji su ponudili suradnju i tehničku podršku u realizaciji ovog projekta, i traženje partnera za provođenje projekta u lokalnim udrugama.

Autorica fotografija: Sanja Pejčić, voditeljica Volonterskog kluba „Nevna“

ISHOD B.3.2. Sudjeluje u aktivnostima koje promiču održivi razvoj u školi, lokalnoj zajednici i šire:

Učenik poznaje različite načine sudjelovanja u aktivnostima te procjenjuje mogućnosti vlastita sudjelovanja, procjenjuje osobno zadovoljstvo i uspješnost vlastita doprinosa u aktivnostima koje promiču održivi razvoj, rado se uključuje u različite aktivnosti za održivi razvoj i potiče druge. Nastavne metode koje su korištene su verbalne i praktične.

5. razred

međupredmetna tema Građanski odgoj i obrazovanje:

Kroz organiziranje građanskih sajмова i sudjelovanje na njima.

ISHOD C.2.2. Promiče solidarnost u školi:

Učenik zna objasniti važnost solidarnosti, sam predlaže humanitarne akcije i sudjeluje u njima, a iznad svega zalaže se za solidarnost u školi te pomaže vršnjacima. Metode koje su korištene su verbalne i praktične.

međupredmetna tema Održivi razvoj:

Na nastavi prirode i društva učenici razlikuju pozitivne i negativne utjecaje čovjeka na prirodu i okoliš, dok na nastavi hrvatskog jezika iz medijske kulture pripremaju i pišu priloge za natječaje s ovom temom.

ISHOD A.2.1. Razlikuje pozitivne i negativne utjecaje čovjeka na prirodu i okoliš:

Učenik razvrstava ljudske utjecaje na prirodu i okoliš na pozitivne ili negativne i prepoznaje utjecaje na okoliš koji su posljedica njegovih aktivnosti. Kritički promišlja o višestrukim učincima ljudskih utjecaja/djelovanja na prirodu i okoliš. Isto tako postaje svjestan loših odluka djelovanja na okoliš. Nastavne metode koje su korištene su praktične, vizualne i verbalne.

Nositelji aktivnosti u volonterskoj akciji bili su učenici viših razreda osnovne škole, roditelji, djelatnici škole, djelatnici Općine Levanjska Varoš, djelatnici komunalnog poduzeća „Maslačak“ i izviđači. Sve aktivnosti izvođene su uz pridržavanje strogih epidemioloških mjera.

U organizaciji i provedbi lokalne akcije u zajednici sudjelovali su:

1. predstavnici Općine Levanjska Varoš;
2. predstavnici Izviđačkog kluba iz Đakova;
3. predstavnici Hrvatskih šuma;
4. Komunalno poduzeće „Maslačak“.

Izjave koordinatora i provoditelja akcije u zajednici

„Kada vidite mnoštvo malih ruku koje zajedničkim naporom ostvaruju neki cilj, srce jednog prosvjetnog radnika raste do nebeskih razmjera. Cilj našeg djelovanja nije samo naučiti djecu znanjima već i od njih napraviti vrijedne i korisne članove naše zajednice. Rezultat je još bolji ako djecu izvučemo na svjež zrak u prirodu i ako oni svojim osmijehom pokažu da su sretni postignutim rezultatima. Najbolje se uči od starijih, pa je stoga najbolje za dijete kada vide da i njihovi učitelji, osim predavanja, rade i druge poslove koji nisu vezani uz knjigu. Ovako osposobljena djeca razvijaju se u korisne članove koji njeguju zajedništvo i sve koristi koje se na taj način mogu ostvariti.“

Koordinatorica: Nataša Šego, ravnateljica

Izjave učenikā

„Meni uključivanje u zajednicu puno znači jer mogu pomagati drugima. Volontiranje je pomaganje drugima, ali ne za novce nego dobrom voljom. U mom selu ima jako puno starih baki i djedova koji ne mogu nešto učiniti. Kada to vidim, onda im odem pomoći. Išao sam sa svojom školom na Vračicu pomagati uređivati prirodu. Svi smo bili umorni, ali isplatilo se. Prije je Vračica bila zapuštena s puno smeća uokolo, a sada je sve čisto i uredno, voda u ribnjaku je bistra i sada ribe mogu živjeti. Pomozite drugima!“

Učenik volonter koji je sudjelovalo u akciji.

„Uključila sam se u volontersku akciju kluba Nevna da bi pomogla drugima. Uključivanje mi znači druženje s prijateljima. Drago mi je što sam volonter zato što volim pomagati drugima. Zajednica znači prijateljstvo. Naučila sam koristiti neke alate.“

Učenica volonterka koja je sudjelovala u akciji.

**Opis
pripreme
lokalne
akcije
u zajednici**

OKUPLJANJE DIONIKA ZAJEDNICE:

Kako i priliči svim uspješno izvedenim akcijama, najprije smo napravili zajednički sastanak svih dionika za koje smo procijenili da bi svojim djelovanjem, donacijama, financijski ili radom mogli potpomoći ostvarenju nekog cilja od kojega bi čitava zajednica imala višestruku korist.

Koordinatorica Volonterskog kluba od djelatnika je Općine Levanjska Varoš prikupila popis aktivnih OPG-ovaca koji bi svojim sudjelovanjem ili donacijama mogli pomoći u budućim akcijama. Poziv na radionicu poslan je na adrese svih društava i OPG-ova u našoj Općini, isto kao i Šumariji (ispostava Levanjska Varoš), i to zbog dozvola za uređenje sjenica koje su u vlasništvu Šumarije te dobivanja potrebne donacije drvne građe.

Nakon dobivenih poziva, mnogi su se odazvali telefonski i došli osobno prije radionice te ponudili svoj oblik suradnje.

SUDJELOVANJE NA EDUKACIJI O RADU U ZAJEDNICI:

Edukacija je održana u školi u ožujku 2020. godine, a prethodila je lokalnoj akciji u zajednici. Na edukaciji su sudjelovali:

- načelnik Općine Levanjska Varoš;
- predstavnici lokalnih OPG-ova;
- roditelji učenika;
- predstavnik Vatrogasne postrojbe Levanjska Varoš;
- voditeljica i koordinatorica Volonterskog kluba „Nevna“.

PLAN AKCIJE:

Nakon održane edukacije zajednički je dogovorena lokalna akcija u zajednici i pripremljen je plan akcije.

Dogovoreno je sljedeće:

1. Jezero na Vračici teškom mehanizacijom očistiti, produbiti korito te učvrstiti nasip. Izvršitelj: Komunalno poduzeće i djelatnici Javnih radova.
2. Očistiti i betonirati pristup samom izvoru Vračica. Izvršitelj: Komunalno poduzeće i djelatnici Javnih radova.
3. Prirediti područje za izradu fontane i amfiteatra. Izvršitelj: Komunalno poduzeće i djelatnici Javnih radova.
4. Dovedi tucanik i letve za poučnu stazu oko jezera. Izvršitelj: Općina Levanjska Varoš.
5. Pribaviti sjeme trave za sijanje uz novu stazu. Izvršitelj: Općina Levanjska Varoš.
6. Nabava brusnog papira, lazur bondeksa boja hrasta i jele, četaka za bojanje. Izvršitelj: Škola.
7. Osigurati hranu za sudionike akcije. Izvršitelj: Lovačko društvo Levanjska Varoš.
8. Osigurati piće za sudionike akcije. Izvršitelj: Općina Levanjska Varoš.
9. Nabava crijepa i daske za obnovu sjenica. Izvršitelj: Šumarija ispostava Levanjska Varoš.
10. Nabaviti kolica, lopate, grablje. Izvršitelj: roditelji i Škola.

Izrađen je i financijski plan akcije u zajednici.

DNEVNIK RADA AKCIJE:

23. listopada 2020.

Akcija uređenja jezera Vračica okupila je učenike od 5. do 8. razreda zajedno s voditeljicom volonterskog kluba te ravnateljicom škole. Osim predstavnika škole, akcija je okupila i roditelje, koji su u ulozi volontera pomogli u realizaciji akcije, te predstavnike lokalne zajednice Levanjska Varoš.

Prvo su odrađeni poslovi s teškom mehanizacijom i završni radovi u građevinarstvu, a zatim je uslijedila volonterska akcija koja je zaokružila sve u cjelinu. Komunalno poduzeće „Maslačak“ iz Levanjske Varoši pomoću teških strojeva odradilo je pripremu terena oko jezera. Općina Levanjska Varoš kupila je potrebni tucanik, daske, sjeme trave.

Dogovor svih dionika ove radne akcije bio je da se oko jezera naspe staza od tucanika, uz stazu posadi trava, a sjenica koja se nalazi u neposrednoj blizini izvora izbrusi i ponovno oboja. Inicijativa je krenula od najmlađih, dakle od učenika naše škole, koji su svojim malim rukama odlučili pokazati starijima kako i oni mogu poboljšati uvjete života u našem kraju.

Predstavnici roditelja, Općine i učenici volonteri viših razreda izgradili su stazu oko jezera, a ostatak učenika uredio je sjenicu u blizini jezera.

Nakon završenog posla svi sudionici akcije uživali su u ručku koji je za njih pripremila volonterka iz redova roditelja. Sve potrebno za kuhanje darovali su Općina Levanjska Varoš i lovačko društvo.

Iduće druženje dogovoreno je za rano proljeće, kada kreće nova faza obnavljanja ovog kompleksa, koja uključuje sadnju drveća i ukrasnog bilja oko jezera, izgradnju fontane s amfiteatom za nastavu u prirodi, postavljanje nove sjenice za praktičnu nastavu i izgradnju panela s kodovima, koji će upućivati na opise svih biljnih i životinjskih vrsta s kojima živimo u suživotu. U sklopu kompleksa nalazi se i područje na kojem će biti izgrađen izviđački logor za ovaj dio Europe.

Izveštaj sastavila: Nataša Šego, Osnovna škola „Silvije Strahimir Kranjčević“, Levanjska Varoš

Primjer dobre prakse 3.:

Naziv škole	Osnovna škola Vladimira Nazora Nova Bukovica
Naziv volonterskog kluba	Bukovačka dobra srca
Ime i prezime koordinatora/ice / voditelja/ice kluba	Đora Đorđević, vjeroučitelj

I. DIO – Opis provedene lokalne akcije u zajednici

Opis lokalne akcije u zajednici

Akcija „Operacija park – moguća misija!”

CILJ AKCIJE: Renoviranje, uljepšavanje i unapređenje školskog parka s dodatnim sadržajima s ciljem otvaranja prema zajednici. Ideja je park učiniti pristupačnijim i prikladnim, kako za učenike tako i za ostale članove zajednice.

Akcija se održala kroz nekoliko opsežnih aktivnosti:

- uređivanje staze u parku;
- skidanje stare i potrgane ograde;
- sadnja živice, sadnja ukrasnog bilja i uređivanje okoliša;
- recikliranje starih klupa i izrada novih.

Osim školaraca i djelatnika škole, tijekom godine park za druženje i boravak u prirodi koriste članovi lokalne zajednice, primjerice umirovljenici, srednjoškolci, mladi roditelji i sportaši koji koriste obližnje igralište. Naš školski park zasađen je 60-ih godina prošloga stoljeća i u njemu uvijek treba raditi na održavanju travnjaka, brojnih sadnica, stabala i ukrasnih grmova. Budući da se park pokazao praktičnim mjestom za učenje i okupljanje, članovi Školskog volonterskog kluba „Bukovačka dobra srca” s voditeljem vjeroučiteljem Đorom Đorđevićem iz tog su razloga pristupili organizaciji lokalne akciju pod nazivom „Operacija Park – moguća misija!”, koja se održala u subotu 14. studenog 2020. godine.

Volonteri našeg kluba, mali i veliki školarci (učenici viših razreda te učenici razredne nastave), posebno su se istaknuli i dali svoj doprinos u osmišljavanju i provedbi akcije.

Svatko je prema svojem izboru i vještinama pomogao u sljedećim aktivnostima:

- ▶ uklanjanje i recikliranje starih stolova i klupa;
- ▶ čišćenje i uređivanje staze;
- ▶ nasipavanje i ravnjanje šljunka;
- ▶ bondeksiranje klupa;
- ▶ pomoć oko serviranja obroka;
- ▶ fotografiranje i dokumentiranje događaja.

U ovu akciju uključili su se brojni volonteri i donatori iz naše lokalne zajednice:

- ▶ članovi Vijeća roditelja i ostali roditelji učenika;
- ▶ članovi Nogometnog kluba Zrinski;
- ▶ Lovačka udruga „Jelen“;
- ▶ Udruga žena „Bukovica u srcu“;
- ▶ djelatnici Općine Nova Bukovica uz načelnika;
- ▶ djelatnici škole i bivši učenici.

Izjave koor- dinatora i provoditelja akcije u za- jednici

„Odgojna perspektiva naše škole, kroz nastavne i izvannastavne sadržaje, uvijek je bila usmjerena na razvijanje empatije i potrebe pomaganja drugima. Tome svjedoče brojne aktivnosti i događaji koje smo samoinicijativno organizirali, od pomoći u poplavama i potresima, aktivnostima usmjerenih na očuvanje okoliša, međugeneracijsku solidarnost i zaštitu životinja, vođeni motom „Ako želiš biti sretan – budi KORISTAN!“. Pokazalo se odgojno učinkovitim ako učenike već od prvog razreda uključujete u volonterske aktivnosti, a osobito ako im pokazujete vlastitim primjerom. Osobno sam se uvjerila da djeca vole pomagati drugima i doprinositi svojoj zajednici, to ih čini sretnim i ispunjenim, a samim time se i ja isto osjećam. Uživam u radu s učenicima volonterima. Provedba naše volonter-ske akcije u parku primjer je kako se u zajednici uvijek može naći puno divnih i vrijednih ljudi koji zajedničkim snagama i srcem rade nešto od čega će svi imati koristi. Na kraju te jednodnevne akcije, svi su bili spremni i motivirani učiniti još nešto. Ako nešto dobro učinite za svoju zajednicu, a još pritom imate motivirane učenike, podršku i suradnju drugih istomišljenika, osjećaj zadovoljstva je nemjer-ljiv, a ponos na rezultate koji ostaju iza vas uvijek je prisutan. Iskoristite to!“

Lareta Žubrinić, ravnateljica škole.

Izjave učenika

„Čim nas je učitelj pozvao na sudjelovanje u akciji, ja sam se odmah odazvao jer sam u parku skoro svaki dan poslije nastave! Kad je vani vruće, u parku nam je uvijek hlad. Trebamo ga svi čuvati da nam bude lijep i uredan, a najljepše mi je bilo kada sam s mamom uređivao stazu do spomenika i dobio zahvalnicu od ravnateljice!“

Učenik, 5. razred.

„Lijepo mi je kad volontiramo, kad pomažemo drugima. Ja se osjećam puno bo-lje kad nekome učinim dobro. Kada smo radili u parku s odraslim ljudima, svi su nas pohvalili kako smo vrijedni i dobri. Zbog toga sam bila sretna, a tako bi trebali svi pomagati!“

Učenica, 4. razred.

**Opis
pripreme
lokalne
akcije
u zajednici**

EDUKACIJA O RADU U ZAJEDNICI:

Edukacija o osnaživanju zajednice održana u veljači 2020. godine doista nam je dala vjetar u leđa i ohrabrila nas, kako savjetima tako i kontinuiranom i uvijek dostupnom stručnom podrškom u daljnjem radu i nastojanju da zadani cilj što kvalitetnije ostvarimo. Svatko od pozvanih sudionika imao je neko iskustvo u organizaciji događaja i to se pokazalo jako korisnim, kao i njihova poznanstva koja smo iskoristili u planiranju volonterske akcije, točnije prikupljanju donacija.

Suradnja lokalne zajednice i škole na području Općine Nova Bukovica oduvijek je na visokoj razini. Udruge, KUD-ovi, roditelji i sumještani, uz upravu Općine uvijek su se rado odazivali našim pozivima.

Sudionici edukacije:

- predstavnici škole i Vijeća roditelja;
- predstavnici Općine Nova Bukovica na čelu s načelnikom;
- Udruga žena „Bukovica u srcu“;
- KUD Lipa;
- Matica slovačka Miljevci;
- DVD Nova Bukovica-Brezik;
- djelatnici škole.

PLAN AKCIJE:

Dogovorili smo ideju i suradnju, ali bili smo svjesni da nas čeka puno posla, zbog čega smo odmah krenuli s radom. Trebalo je sve posložiti: organizirati i ekipirati raspoložive volontere, isplanirati što sve želimo i možemo napraviti, popisati što nam sve treba (od okrijepe za sudionike do materijala), podijeliti zaduženja da na dan akcije ne bi bilo praznog hoda, nabaviti potrebni materijal i alate.

Izrađen je financijski plan akcije i kreirane su zamolbe za donacije. Većina materijala za akciju osigurana je kroz donacije, a u akcije prikupljanja sredstava uključili su se roditelji, lokalni obrtnici, nastavnici, predstavnici Općine i drugi. Koordinacija s ostalim volonterima iz lokalne zajednice održavala se u Domu kulture sastancima jednom tjedno te svakodnevno uz korištenje društvenih mreža.

U rad školskog tima za provedbu akcije bili su, dakako, uključeni i naši učenici volonteri s kojima smo dijelili prijedloge i ideje jer je park prvenstveno namijenjen njima. Željeli smo im pokazati da nam je njihovo mišljenje važno, a oni su nam uzvratili tako što su:

- Kreirali su pano s pozivom na sudjelovanje u akciji i upoznavanjem s radom volonterā;
- Motivirali svoje prijatelje i roditelje na sudjelovanje.

DNEVNIK RADA AKCIJE:

14. studenog 2020.

Nogometaši NK Zrinski skinuli su staru ogradu ispred škole i pomogli u odvozu dok su tate iz Vijeća roditelja od paleta doniranih od strane „bivših“ roditelja načinili nove klupe i stolove. Mame, učiteljice i učenici volonteri bojali su klupe, zatim su uređivali stazu, kopali, grabljali, vozili i širili kamen koji je donirala tvrtka Radlovac d.d. iz Orahovice.

Odrasli volonteri reciklirali su stare klupe, a učenici su pograbljali i poravnali stazu i cijeli park. Susjed škole, vlasnik OPG-a Stjepanović, pomogao je u orezivanju stare grane naše školske lipe i ostalog drveća koje je trebalo urediti. Općina Nova Bukovica pripomogla je s prijevozom i odvozom materijala. Djelatnici škole, uz pomoć žena iz KUD-a Lipa i Udruge žena „Bukovica u srcu“, posadili su živicu i ukrasno bilje na predviđena mjesta, zahvaljujući doniranim sadnicama tvrtke Flori VTC d.o.o. iz Virovitice. U park smo postavili i kućice za ptice kao i mini meteorološku stanicu.

Svi sudionici imali su osiguran obrok zahvaljujući roditeljima volonterima koji su kuhali, a namirnice za obrok osigurala je Lovačka udruga Jelen.

Uz sve navedene aktivnosti, u parku se istovremeno održavala i izložba likovnih radova naših učenika na natječaju povodom Mjeseca hrvatske knjige. Na kraju akcije, svi sudionici volonteri dobili su zahvalnice koje su izradili učenici 1. i 3. razreda.

Posao je odlično odrađen: uz puno dobre volje i ideja naš je park zasjao novim sjajem. Sada je to još ljepša vanjska učionica i mjesto na kojemu se možete odmoriti i družiti s prijateljima. Ovom prekrasnom i vrlo uspješnom akcijom postigli smo da naš park izgleda ljepše i bolje nego ikada do sada, a vijest o ovoj hvalevrijednoj akciji prenijeli su široj javnosti svi županijski portali.

Učenici su se nakon akcije dodatno i samostalno angažirali u očuvanju okoliša našeg parka i brizi za njegovu urednost i poboljšanje. Prostor je to kojim je naše lijepo mjesto dobilo dodanu vrijednost.

** U vrijeme pandemije organizacija akcije imala je i dodatne otegotne okolnosti budući da su na snazi bile epidemiološke i sigurnosne mjere s ciljem očuvanja zdravlja, vezane uz okupljanje ljudi i brojno stanje, pa smo bili i zabrinuti u vezi toga hoćemo li ih moći ispoštovati. Budući da smo htjeli da se svi naši volonteri osjećaju sigurno, tome smo dali veliku važnost. Situaciju je olakšalo to što se radilo o vanjskom prostoru, a za sve sudionike osigurali smo maske i rukavice te smo područje parka podijelili u nekoliko radnih stanica, uz dezinfekcijska sredstva na svakom od njih.*

Izveštaj sastavila: Lareta Žubrinić, Osnovna škola Vladimira Nazora Nova Bukovica

6

6. ŠKOLSKI VOLONTERSKI KLUBOVI KAO AKTIVNI DIONICI RAZVOJA ZAJEDNICE

6.1. Volontiranje djece i mladih kao put prema aktivnom građanstvu

Volontiranje je društveni fenomen koji doprinosi kvaliteti života zajednice i društva u cjelini. Angažirajući se na korist drugih i cijele zajednice, volonteri istodobno rade na svojem osobnom i profesionalnom razvoju. Da bi društvo bilo obogaćeno aktivnim i odgovornim članovima koji prepoznaju i uvažavaju svoje potrebe i potrebe okoline, kao i svoje mogućnosti te mogućnosti zajednice, a svojim angažmanom spremni su doprinijeti zajednici, potrebno je pružiti priliku djeci i mladima da još tijekom odrastanja promišljaju o svijetu u kojem žive, steknu osjećaj za druge, razviju kulturu traganja za mogućim rješenjima kao odgovorima na potrebe u zajednici te im omogućiti da budu aktivni članovi zajednice kroz aktivnosti primjerene njihovim mogućnostima. Upravo je uključivanje učenika u volonterske aktivnosti jedan od načina odgoja djece i mladih za aktivnu građansku ulogu u budućnosti.

Pored poticanja na aktivno građanstvo i prakticiranja vrijednosti kao što su snaga pojedinca, sloboda izbora, mogućnost sudjelovanja, razvoj osobnih potencijala, solidarnost, promocija i zaštita ljudskih prava, zaštita okoliša i briga za održivi razvoj te interkulturalno učenje, volontiranje razvija osjećaj korisnosti i svrhovitosti te vlastite vrijednosti kao bitnog doprinosa emocionalnom sazrijevanju i zdravom razvoju djeteta.

Dobrobiti volontiranja za djecu i mlade	Dobrobiti uvođenja i provedbe školskog volonterskog programa za školu	Dobrobiti od uključivanja djece i mladih u volonterske aktivnosti za društvo
▶ samopoštovanje ▶ razvijanje razumijevanja za društvene probleme i suosjećanja s drugima ▶ učenje socijalnih vještina i razvijanje moralnog i etičkog koncepta ▶ mogućnost utjecanja na društvene promjene ▶ nova znanja i vještine ▶ nova poznanstva s različitim društvenim skupinama ▶ zadovoljstvo koje proizlazi iz pomaganja drugima ▶ osjećaj korisnosti i pripadnosti ▶ prva profesionalna iskustva ▶ korisno provođenje slobodnog vremena ▶ vježbanje odgovornosti i emocionalno sazrijevanje, obogaćen razvoj svijesti o vrijednostima demokratskog društva	▶ školski kurikulum te plan i program obogaćen novim vrijednostima i vještinama ▶ povećana kvaliteta rada ▶ povećan interes za učenje ▶ povećana povezanost, solidarnost i društvena odgovornost te samostalno donošenje odluka među učenicima ▶ povećana kvaliteta odnosa između nastavnika i učenika ▶ nove aktivnosti podrške učenicima unutar samih ustanova ▶ korisna mreža suradničkih organizacija u zajednici ▶ veći ugled u zajednici ▶ angažirani učenici za pitanja u okviru ustanove i zajednice u kojoj ustanova djeluje ▶ bolja povezanost s lokalnom zajednicom	▶ stvaranje novih vrijednosti ▶ veća građanska odgovornost i aktivizam djece i mladih ▶ razvoj društvene solidarnosti i senzibilitet djece i mladih za potrebe društva ▶ bolja socijalna uključenost djece i mladih u društvo ▶ razvijanje kreativnosti i tolerancije ▶ bolja kvaliteta življenja ▶ humanije društvo ▶ prevencija poremećaja u ponašanju ▶ bolja konkurentnost mladih na tržištu rada ▶ učinkovitije odgovaranje na potrebe u društvu ▶ povećanje socijalnog kapitala i društvene kohezije.⁸

8 Jelena Kamenko Mayer i sur., *Generacija za V, Zašto i kako organizirati volonterske programe u ustanovama odgoja i obrazovanja?*: (Osijek Volonterski centar Osijek, 2019)

6.2. O školskom volontiranju i odgoju za volontiranje

Školsko volontiranje predstavlja koncept u kojem ustanove iz sustava odgoja i obrazovanja djece i mladih (osnovne i srednje škole, učenički domovi) promiču, potiču i organiziraju volontiranje. Upravo posljednje, dakle organiziranje volontiranja od strane same ustanove, složeniji je i za odgojno-obrazovne ustanove zahtjevniji način poticanja učenika na volontiranje. U tom je slučaju uloga odgojno-obrazovne ustanove pripremati i provoditi volonterske aktivnosti unutar ustanove ili u zajednici te u njih uključivati učenike i pratiti njihov volonterski angažman. Kada odgojno-obrazovna ustanova, uz promoviranje vrijednosti volontiranja i poticanja učenika na sudjelovanje u volonterskim aktivnostima, krene i s organiziranjem volontiranja za svoje učenike, tada možemo govoriti o školskom volontiranju u punom smislu riječi.

I Zakon o volonterstvu prepoznaje odgojno-obrazovni sustav kao prostor u kojem djecu i mlade treba *upoznati s vrijednostima, ulogom i značajem volontiranja, omogućiti im stjecanje iskustva volontiranja te kroz građanski odgoj i obrazovanje razviti cjelovitu osposobljenost za volontiranje, društvenu solidarnost i aktivno građanstvo*.⁹ Zato volonterski centri u Hrvatskoj i druge organizacije civilnoga društva, usmjerene izvaninstitucionalnom odgoju i obrazovanju djece i mladih, potiču i provode brojne projekte usmjerene na razvoj školskog volontiranja.

Kada je riječ o poticanju na volontiranje i uključivanje učenika u volonterske aktivnosti u odgojno-obrazovnim ustanovama, postoje određene posebnosti i razlike između organiziranja volontiranja u osnovnoškolskim i srednjoškolskim ustanovama. Za početak, volontirati može svatko tko ima volju i želju uložiti svoje vrijeme, znanja, vještine i iskustvo u aktivnosti za dobrobit druge osobe ili za zajedničku dobrobit, bez namjere da stekne neku materijalnu korist. Pritom volonter sam odlučuje u kojim aktivnostima želi sudjelovati sukladno svojoj motivaciji i interesima. Ipak, da bi se zaštitilo maloljetne volontere, zakonskim uređenjem volonterstva u Hrvatskoj predviđene su neke specifičnosti vezane za uključivanje maloljetnih osoba u volonterske aktivnosti. One se raspoznaju u volontiranju mladih u dobi od 15 do 18 godina (najčešće srednjoškolaca) i volontiranju djece mlađe od 15 godina (najčešće osnovnoškolaca).

Općenito je prilikom planiranja i uključivanja maloljetnih volontera u volonterske aktivnosti potrebno voditi brigu o dobi, tjelesnom, psihičkom i moralnom stupnju razvoja mlade osobe. Osim što aktivnosti moraju biti primjerene njihovom razvoju, moraju biti i sigurne za njihovo zdravlje te ih ne ometati u obavljanju školskih obveza. Istovremeno, potrebno je osigurati praćenje i podršku maloljetnim volonterima za vrijeme njihova sudjelovanja u volonterskim aktivnostima, a u volonterske aktivnosti mogu biti uključeni isključivo uz odobrenje roditelja ili zakonskog zastupnika, odnosno njegovu pisanu suglasnost.

Mladi u dobi od 15 do 18 godina mogu volontirati unutar odgojno-obrazovne ustanove (školsko volontiranje), ali isto tako mogu volontirati u udrugama, ustanovama i drugim neprofitnim organizacijama koje, u skladu sa Zakonom o volonterstvu, mogu biti organizatori volontiranja. Bilo da su uključeni u školsko volontiranje ili volontiranje u zajednici, moraju dobiti pisanu suglasnost roditelja ili zakonskog zastupnika. (Vidi Prilog 3. Načelo zaštite maloljetnih volontera).

Kod uključivanja djece mlađe od 15 godina u volontiranje potrebno je pobrinuti se za to da sadržaj volonterskih aktivnosti ima ulogu odgoja i socijalizacije mlade osobe. Zakon o volonterstvu tako postavljen koncept naziva odgojem za volontiranje, a propisuje i tko u tom slučaju može biti organizator volontiranja. Volontiranje djece mlađe od 15 godina može organizirati odgojno-obrazovna ustanova ili neka druga organizacija uz suglasnost nadležnih tijela. Pritom ih se ne smije uključivati u volonterske aktivnosti u vremenskom intervalu između 23 sata i 6 sati. I djeca mlađa od 15 godina mogu sudjelovati u aktivnostima odgoja za volontiranje isključivo uz pisanu suglasnost roditelja ili zakonskog zastupnika (Vidi Prilog 4. Odgoj za volontiranje).

⁹ Zakon o volonterstvu, NN 84/21

Posljednjih desetak godina mnogi volonterski centri u Hrvatskoj rade na razvoju školskog volontiranja uz podršku škola i učeničkih domova. Stečeno iskustvo i stručna znanja Hrvatski centar za razvoj volonterstva u suradnji s regionalnim volonterskim centrima ugradio je u model za kvalitetno upravljanje programom školskog volontiranja.¹⁰

Slika 7.: Koraci upravljanja programom školskog volontiranja

¹⁰ Više informacija i smjernice za postavljanje i razvoj programa školskog volontiranja, odgojno-obrazovne ustanove mogu potražiti u priručniku *Generacija za V, Zašto i kako organizirati volonterske programe u ustanovama odgoja i obrazovanja?* navedenom u popisu korištene literature.

¹¹ Kamenko Mayer i sur., *Generacija za V, Zašto i kako organizirati volonterske programe u ustanovama odgoja i obrazovanja?*.

6.3. Školski volonterski klubovi – što su i kako djeluju?

Već je spomenuto da mnoge škole u Hrvatskoj organiziraju i provode volonterske aktivnosti u koje uključuju svoje učenike. Najčešće su to prikupljanje pomoći za ugrožene, humanitarni sajmovi, uređenje školskog okoliša i ekološke akcije. Da bi takve povremene aktivnosti postale sustavne i poprimile oblik planiranog, organiziranog i kontinuiranog pristupa razvoju volontiranja unutar odgojno-obrazovne ustanove, škole i druge ustanove u sustavu odgoja i obrazovanja djece i mladih odlučuju se za postavljanje volonterskog programa koji postaje sastavni dio školskog kurikuluma.

Aktivnosti u školskom volonterskom programu mogu biti usmjerene na jedno određeno područje djelovanja kojim se nastoji ublažiti ili riješiti neki problem. Primjerice, volonterski program može biti usmjeren na promociju ekologije i zaštitu okoliša. Moguće su aktivnosti unutar takvog programa različite volonterske akcije uređenja okoliša škole ili zajednice, promocija ekologije povezana s obilježavanjem značajnih datuma poput Dana planeta Zemlje, Svjetskog dana voda i Međunarodnog dana biološke raznolikosti, zatim prezentacije učenika volontera za druge učenike škole na temu važnosti očuvanja okoliša (uz prethodnu pripremu učenika volontera), kreativne radionice recikliranja, organizacija izložbe izrađenih predmeta i slično.

Volonterski program može imati općeniti cilj poticanja učenika na aktivno sudjelovanje u zajednici kroz uključivanje u volonterske aktivnosti. Takvi volonterski programi obuhvaćaju više područja djelovanja, kao što su vršnjačka pomoć u učenju, podrška učenicima s teškoćama, humanitarne aktivnosti, posjeti djeci u bolnicama, čitanje priča u dječjim vrtićima, volontiranje u domovima za starije i nemoćne osobe, briga o okolišu, briga o napuštenim životinjama i druge aktivnosti.

Volonterski program najčešće poprima oblik školskog volonterskog kluba kao strukturiranog pristupa razvoju volontiranja u odgojno-obrazovnoj ustanovi. Pored provedbe volonterskih aktivnosti, školski volonterski klubovi bave se promocijom volontiranja, prate potrebe u školi i zajednici, razrađuju i planiraju nove aktivnosti, osmišljavaju sustav nagrađivanja volontera itd.

Aktivnosti školskog volonterskog kluba:

- ▶ promoviranje volontiranja i aktivnosti kluba
- ▶ održavanje volonterskih sastanaka
- ▶ istraživanje potreba u školi/zajednici
- ▶ osmišljavanje i planiranje volonterskih aktivnosti
- ▶ provedba volonterskih aktivnosti i akcija
- ▶ vrednovanje uspješnosti volonterskih aktivnosti
- ▶ planiranje i osmišljavanje sustava nagrađivanja volontera.

Aktivnosti i volontere školskog volonterskog kluba najčešće koordiniraju stručni suradnici (pedagozi, psiholozi, knjižničari), učitelji, nastavnici ili odgajatelji motivirani za razvoj školskog volontiranja u ustanovi (školi ili učeničkom domu). Njihova uloga je:

- ▶ promoviranje i zagovaranje vrijednosti volontiranja među djecom i mladima;
- ▶ motiviranje učenika za volontiranje;
- ▶ okupljanje učenika u školski volonterski klub;
- ▶ iniciranje i održavanje zajedničkih sastanaka;
- ▶ planiranje i provedba volonterskih aktivnosti u suradnji s učenicima volonterima;
- ▶ suradnja s drugim djelatnicima ustanove i organizacijama u zajednici;
- ▶ praćenje volontera i pružanje podrške;
- ▶ vođenje evidencije volontera i volonterskog angažmana.

U školskom volonterskom klubu i sami učenici mogu preuzeti određenu ulogu i odgovornost. Primjerice, učenici mogu dobiti poziciju voditelja volonterskog kluba, koordinatora pojedine volon-

terske aktivnosti, promotora školskog volonterskog kluba, voditelja određene volonterske akcije itd. Ovako postavljeni školski volonterski klubovi, u kojima su učenici aktivno uključeni u vođenje i koordinaciju kluba, nude učenicima snažniji osjećaj korisnosti i važnosti, jačaju njihovo samopoštovanje, uče ih samostalnosti te podižu njihovu motivaciju.

Školski volonterski klub može djelovati unutar ustanove, što je najčešći slučaj u osnovnim školama s obzirom na specifičnosti uključivanja djece mlađe od 15 godina u volonterske aktivnosti i koncepta odgoja za volontiranje. Ipak, to ne znači da osnovne škole volonterske aktivnosti mogu organizirati isključivo unutar škole. I osnovne škole povezuju se s organizacijama u zajednici zbog provođenja pojedinih volonterskih aktivnosti za njihove korisnike uz određene posebnosti. Naime, aktivnosti moraju biti primjerene razvoju djeteta, imati ulogu odgoja i socijalizacije, moraju se odvijati u pratnji stručnih suradnika škole ili učitelja. Najčešći primjeri povezivanja osnovnih škola i drugih ustanova i udruga u zajednici su organizacija priredbi i druženja u domu umirovljenika ili domu za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi, posjet udruzi osoba s invaliditetom i sudjelovanje u aktivnostima poput kreativnih radionica i posjeta azilu za napuštene životinje.

Učenici srednjih škola mogu se uključivati u aktivnosti organizirane u školi ili učeničkom domu, ali isto tako učenike starije od 15 godina moguće je uputiti na volontiranje u različite neprofitne organizacije. Tako aktivnosti školskog volonterskog kluba mogu biti usmjerene na određene korisničke skupine drugih ustanova i udruga u zajednici. Primjerice, srednjoškolci odlaze na redovno volontiranje u domove za starije i nemoćne osobe, udruge za mlade, udruge osoba s teškoćama, socijalnu samoposlugu i slične ustanove. Suradnja škole, točnije školskog volonterskog kluba, s udrugom ili drugom ustanovom najčešće je definirana sporazumom o suradnji u kojem se jasno navode aktivnosti u koje će učenici biti uključeni te odgovornosti svake organizacije (škole i organizacije u koje se upućuju učenici na volontiranje) (Vidi Prilog 5. Primjer mogućeg sporazuma o suradnji).

Pored učenikā, škole u volonterske aktivnosti mogu uključiti i roditelje, ali i volontere iz zajednice. Njihovo uključivanje može imati višestruku važnost. S jedne strane, svojim vještinama i iskustvom podrška su u provedbi volonterskih aktivnosti, a kada je riječ o volontiranju roditeljā, oni su povezani sa školom i aktivno sudjeluju u izvannastavnim školskim aktivnostima svojeg djeteta. S druge strane, daju primjer svojem djetetu i drugim učenicima kako biti aktivni građanin koji doprinosi životu škole i lokalne zajednice.

Kada se volonterske aktivnosti u koje se uključuju volonteri iz zajednice i roditelji učenikā provode u izravnom kontaktu s učenicima, djecom, osobama s invaliditetom, starijim i nemoćnim osobama, što i je najčešći slučaj, škola kao organizator volontiranja obvezna je s vanjskim volonterima potpisati ugovor o volontiranju i zatražiti pisanu izjavu volontera da nije počinio kazneno djelo protiv života i tijela, spolne slobode i spolnog ćudoređa te braka, obitelji i djece. U slučaju dugotrajnog volontiranja, odnosno uključivanja volonterā iz zajednice i roditeljā u kontinuirane aktivnosti koje traju dulje od tri mjeseca, škola je obvezna pribaviti i posebno uvjerenje o podacima iz kaznene evidencije za sve vanjske volontere. Primjer ugovora o volontiranju, izjave i zahtjeva za izdavanje posebnog uvjerenja za fizičke osobe moguće je zatražiti od volonterskih centara u Hrvatskoj ili ih pronaći na njihovim mrežnim stranicama.

Najčešći primjeri uključivanja roditeljā i volonterā iz zajednice u volonterske aktivnosti škole jesu podrška učenicima u savladavanju nastavnog gradiva, pomoć voditelju volonterskog kluba u koordinaciji i vođenju kluba, uključivanje u organizaciju nekog događaja u školi i uključivanje u volonterske akcije.

Suradnjom s drugim organizacijama te uključivanjem roditeljā i vanjskih volontera škola se otvara svojoj lokalnoj zajednici, postaje inicijator novih aktivnosti i aktivni sudionik u razvoju zajednice. Na taj način i preuzima ulogu puno veću od promoviranja i poticanja svojih učenika na volontiranje unutar ustanove, jer zapravo učenicima širi percepciju o važnosti suradnje različitih dionika u zajednici, mogućnostima razvoja zajednice i kreiranja ugodnijeg mjesta za život kada u njemu sudjeluju različiti akteri, ukazuje im na važnost aktivnog uključivanja u život lokalne zajednice i stvaranja socijalne kohezije.

7

7. ŠKOLSKI VOLONTERSKI KLUBOVI POKRENUTI U PROJEKTU: PRIMJERI DOBRE PRAKSE

Volonterski klub „Sovice”, Osnovna škola Stjepana Radića, Čaglin

U Volonterskom klubu djeluje 20-ak učenika od 2. do 8. razreda. Učenici volonteri uključeni su u sve akcije i aktivnosti, sukladno Planu i programu rada. Naravno, ne sudjeluju svi članovi istim intenzitetom i u istim aktivnostima. Vodimo računa o njihovim afinitetima, dobi i vremenu. Također, niti jedna aktivnost ne može proći bez uključivanja roditelja. Učenike koji će sudjelovati u aktivnostima odabiremo prema njihovim osobnim afinitetima i zainteresiranosti za aktivnost. Koordinatorice volonterskog kluba su pedagoginja Ljiljana Đurđević i učiteljica razredne nastave Ivana Mlakar.

Kroz internetsku i Facebook stranicu škole obavještavamo javnost o svim aktivnostima, kao i na sjednicama Učiteljskog vijeća, Vijeća roditelja i Vijeća učenika. Kroz usmene ili pisane obavijesti i razgovore upoznajemo učenike s planiranim akcijama i aktivnostima. Tu veliku ulogu imaju učenici koji su članovi kluba i koji vrlo ažurno obavještavaju o svim aktivnostima.

Informiranje učenika o volonterskim aktivnostima provode pedagoginja i voditeljica volonterskog kluba škole, a ponekad zamolimo i razrednike da obavijeste učenike o aktivnostima koje ćemo provoditi. Obavijesti o aktivnostima vidljive su i na panoima u školskom holu.

Niti jedna volonterska aktivnost nije provedena bez uključivanja i odraslih članova školskog volonterskog kluba. Vodimo računa o tome da je maloljetnim učenicima potrebna podrška u svakom koraku konkretne volonterske akcije ili aktivnosti, i to:

- ▶ savjetodavna podrška;
- ▶ osiguravanje potrebnih sredstava i pomagala za rad;
- ▶ pomoć u upotrebi tehnologije;
- ▶ pružanje vršnjačke pomoći.

Procjena uspješnosti školskog volonterskog kluba:

- ▶ evaluacijski listići;
- ▶ ankete;
- ▶ razgovori na satu razrednika;
- ▶ razgovori s Vijećem učenika;
- ▶ razgovori s Vijećem roditelja i sl.

Volontiranje i solidarno djelovanje učenika postaju dio njihova obrasca ponašanja za opće dobro. Sudjelovanjem u akcijama institucionalnih oblika udruživanja i djelovanja građana u zajednici (u sklopu nevladinih organizacija, građanskih inicijativa, medija i sl.) učenicima se pruža mogućnost društvene participacije, inicijative, pregovaranja i dijaloga. Učenici uočavaju važnost javnog dobra i njegova očuvanja u zajednici, a promicanjem kvalitete života unapređuju životne uvjete, povjerenje, zajedništvo i društvenu solidarnost među građanima na svim razinama, od razredne i školske do lokalne i globalne.¹²

¹² Kurikulum za međupredmetnu temu Građanski odgoj i obrazovanje za osnovne i srednje škole, NN 10/2019.

Školsko volonterstvo neraskidivo je vezano ne samo uz sat razrednika ili izvannastavne aktivnosti, već imamo korelaciju sa skoro svim nastavnim predmetima.

Budući da je za svaku aktivnost koja se provodi u školi bitno navesti ishode učenja, mi smo istaknuli sljedeće:

- ▶ Prepoznati potencijal i važnost odgojno-obrazovnog procesa kroz volontiranje;
- ▶ Objasniti ulogu motivacije i dobrovoljnosti u volontiranju;
- ▶ Objasniti zašto je važno očuvati okoliš;
- ▶ Prepoznati važnost vršnjačke pomoći u učenju;
- ▶ Prepoznati važnost solidarnosti prema starijim i nemoćnim, bolesnim i ostalim potrebitim osobama.

„Bila sam jako sretna što su članovi Volonterskog centra Osijek došli u našu školu upoznati nas s volonterstvom. Žao mi je što su zbog korone naše aktivnosti zastale. I još je naša škola zbog olujnog nevremena ostala bez krova, a učionice su nam poplavljene. Sada smo ponovo u školi i veselim se ljepšem vremenu kada ćemo uređivati okoliš škole.“

K. Š., učenica 5. razreda.

„Kad je pedagoginja pitala u razredu želi li netko postati član Školskog volonterskog kluba, isprva sam pomislila kako će mi to oduzeti puno vremena za učenje. Iskreno, nisam znala što mogu očekivati. I prije smo sudjelovali u različitim humanitarnim akcijama, kao što su akcija Crvenog križa „Solidarnost na djelu“, prikupljanje prehrambenih i higijenskih potrepština za socijalnu samoposlugu u Vukovaru, skupljali smo plastične boce, plastične čepove, stari papir. Zainteresiralo me što će se još provoditi u Školskom volonterskom klubu, pa sam odlučila postati članom.“

D. D., učenica 7. razreda.

Volonterski klub „Matoševe pčelice“, Osnovna škola Antuna Gustava Matoša, Čačinci

U Osnovnoj školi Antuna Gustava Matoša u Čačincima djeluje volonterski klub „Matoševe pčelice“ pokrenut kako bi se uspostavila organizirana grupa volontera kroz koju bi se kontinuirano promicale volonterske aktivnosti od interesa za školu i lokalnu zajednicu. Volonterski klub dio je izvannastavnih aktivnosti u školi, a cilj mu je poticati uključivanje učenika, učitelja i drugih stanovnika općine Čačinci, s ciljem da bi ulaganjem postojećih resursa doprinijeli razvoju mjesta, međusobne suradnje, osjećaja solidarnosti i društvene odgovornosti.

S obzirom na to da je volonterski klub počeo djelovati početkom pandemije, aktivnosti se, sukladno epidemiološkim mjerama, provode s dvjema skupinama učenika koje vode učitelji Mateja Galić i Velimir Tresk, dok je koordinatorica kluba školska pedagoginja Svjetlana Carić. U „Matoševim pčelicama“ djeluje 30 učenika koji se sastaju jedanput tjedno, a u provedbi volonterskih akcija povremeno im se pridružuju i drugi učenici škole, učitelji i volonteri iz lokalne zajednice. Ono što karakterizira ovaj volonterski klub je tradicija aktivnosti koje provode te samim time i spremnost učenika na uključivanje u volonterske akcije, poput „Solidarnost na djelu“, „Cvijet za dan duže“, prikupljanja hrane i ostalih potrepština za SOS Dječje selo Ladimirevci, ekoloških akcija u školi, sajмова humanitarnog karaktera, timova vršnjačke pomoći i brojnih drugih. Dugogodišnjim provođenjem volonterskih aktivnosti i aktivnosti humanitarnog karaktera, učenici od polaska u školu uče i odrastaju u duhu solidarnosti i spremnosti za druge.

„Važnost volonterskog kluba u školi vidim u ostvarenju dobrobiti na osobnoj razini, dobrobiti za okolinu i zajednicu, dobrobiti u obliku poticanja suradničkog ozračja i podizanja svijesti o važnosti pojedinca u zajednici, kao i o utjecaju zajednice na pojedinca. Za pojedinca volontera važnost je u izgradnji njega kao osobe i postizanju spremnosti za doprinos razvoju zajednice. Cilj je djelovanje volonterske grupe ostaviti u nasljeđe mlađim generacijama učenika uz kontinuirani rad na njenom unapređenju, u duhu razvoja partnerskih odnosa i aktivnog uključjenja u zajednicu.“

*Svjetlana Carić, koordinatorica „Matoševih pčelica“,
Osnovna škola Antuna Gustava Matoša, Čačinci.*

„Mislim da je volontiranje dobro jer pomažemo drugima kada su u problemu. Mislim da je naša akcija bila potrebna i da smo usrećili djecu u Petrinji kada smo im poslali pakete.“

Učenik, 5. razred.

„Potrebno je volontirati jer mnogi ljudi nemaju hrane, mjesto za živjeti, igračka, a mi im u tome možemo pomoći. Volontiranjem usrećujemo ljude i vraćamo im osmijeh na lice.“

Učenik, 5. razred.

Volonterski klub „DVORIŠTE”, Osnovna škola Dalj, Dalj

Osnovna škola Dalj pokrenula je volonterski program da bi unaprijedila i obogatila život zajednice u kojoj škola djeluje i da bi suradnjom i zajedničkim projektima osnažila osjećaj pripadnosti zajednici. Pored toga, volontiranjem želi utjecati na razvoj samopoštovanja kod učenikā, na razvijanje novih socijalnih kontakata i smanjivanje osjećaja usamljenosti ili nepripadanja.

Naziv volonterskog kluba DVORIŠTE akronim je ključnih riječi: uz **D**unav **v**olonteri **o**rganizirano **r**ade i šire **t**ragove **e**kologije. U odabiru naziva kluba, misao vodilja bila je i ta da svatko želi lijepo dvorište u kojem se može igrati, družiti, ali to dvorište treba i održavati.

Cilj je volonterskog kluba i rada s učenicima, roditeljima i predstavnicima lokalne zajednice, odgojiti cjelovite, humane i socijalno osjetljive osobe, negovati humanitarni i volonterski rad, razvijati i unapređivati humane vrijednosti u zajednici, razvijati osjećaj za socijalnu odgovornost s naglaskom na aktivno sudjelovanje i učenje pomoću neposrednog iskustva. U skladu s nazivom kluba, aktivnosti koje provode ponajviše su ekološkog karaktera, poput sadnje sadnica stabala uz školsko sportsko igralište, bojanje školske ograde, akcije Zelena čistka i drugih akcija koje mijenjaju vizuru lokalne zajednice.

U volonterski klub uključeno je 50-ak učenika viših razreda, a podršku im pružaju i lokalne institucije i udruge, kao i predstavnici roditeljā učenikā, koji su uključeni u rad Školskog odbora i Vijeća roditelja.

„Od kada smo počeli spominjati volontiranje i volonterski klub, u našoj školi imamo, zapravo, slatke muke: kako organizirati veliki broj učenika koji se javio za volontiranje :) Sve se, naravno, još više zakompliciralo nastupanjem epidemioloških mjera, nastavom na daljinu i oprezom na svakom koraku. To nas je, zapravo, najviše omelo u vrlo ambicioznim planovima kojima smo krenuli u projekt osnutka volonterskoga kluba u školi. Ipak, pronašli smo način kako održati duh volontiranja, zajedništva i dobrote i u takvim uvjetima. Osmislili smo akcije i aktivnosti u kojima naši učenici sudjeluju unutar svojih razrednih skupina, a da, opet, ostvarimo ciljeve i postignemo ono što smo željeli, a to je aktivno sudjelovati u unapređenju života u našoj sredini i izgradnji duha zajedništva.“

Daniela Maršalek, koordinatorica Volonterskog kluba DVORIŠTE,
Osnovna škola Dalj.

„Pri prvim volonterskim susretima u našem Dvorištu, učenici i učitelji bili su vođeni radoznalošću, željom za djelovanjem te sviješću o tome da je volontiranje nešto pozitivno. No, bez obzira na edukacije, radionice i razgovore, u zraku je i dalje visio poneki upitnik, a izostalo je i smještanje volontiranja u širi kontekst. Uslijedilo je razdoblje neizvjesnosti, izolacija svih vrsta i preslagivanja prioriteta pa je i naše Dvorište ostalo pomalo zapušteno. Međutim, upravo takva, globalno nepovoljna situacija, utjecala je na ključnu spoznaju vezanu za volontiranje, a to je orijentiranost na zajednicu. Ono što smo ranije učili u teoriji, sada se nametnulo samo po sebi jer je, s jenjavanjem epidemije, jačala svijest o upućenosti na druge i želja za suradnjom. Krenuli smo dovršavati svoje volonterske aktivnosti, ali pritom spontano uključujući mnoge članove naše općinske zajednice. Učenici željni volontiranja sada su spremni kao zapete puške, željno se iščekuje sadnja drveća i bojenje ograde, za učenike partnere iz Gore rade se kutije iznenađenja sve u šesnaest, planiraju se palačinke, sokovi, slastice i kave... Može se, stoga, reći da je naše Dvorište i prije proljetnog čišćenja i pospremanja doživjelo preobrazbu. :)“

Lidija Prša Plazibat, članica školskog tima, Volonterski klub DVORIŠTE,
Osnovna škola Dalj.

„Čim su nas nastavnici pozvali na volontiranje, javila sam se. Inače volim sudjelovati u svim aktivnostima, volim upoznavati nove prijatelje i zajedničkim trudom napraviti nešto lijepo i dobro za druge ljude. Volontiranjem možemo učiniti puno lijepih djela. Voljela bih da naš volonterski klub promijeni našu školu tako da dobijemo više mjesta i prilika za druženje.“

Učenica, 6. razred.

„Volontiranje je odlično! To je nešto za što ne dobiješ materijalnu nagradu, ali imaš dobar osjećaj jer znaš da si nekome pomogao. Više bi ljudi trebalo volontirati jer tako nekome pomognu. A pomoć uvijek netko treba.“

Učenik, 6. razred.

„Volontiranje je nešto što mi donosi sreću. Samo znajući da sam pomogao na bilo koji način, makar i najmanji, donosi mi osmijeh na lice. Mislim da bi više ljudi trebalo volontirati, za druge, za okoliš pa čak i za samog sebe. Ljudi trebaju okoliš za život i bez njega nema ni nas. Usređuje me to što znam da pomažem toj svrsi.“

Učenik, 8. razred.

„Pridružila sam se grupi za volontiranje jer mislim da je važno imati ljude koji barem malo pomažu oko svega i onda nam je svima bolje. Možda neki misle da je ono što volonteri rade uzalud, ali male stvari su najvažnije. Možda to nekima nije zanimljivo, ali meni i ostalim volonterima naše škole jest, a to je već puno.“

Učenica, 8. razred.

Volonterski klub „Nevna”, Osnovna škola „Silvije Strahimir Kranjčević”, Levanjska Varoš

U Osnovnoj školi „Silvije Strahimir Kranjčević“ u Levanjskoj Varoši pokrenut je Volonterski klub Nevna s ciljem upoznavanja učenika s pojmom volontiranja i poticanja na volontiranje, razvijanja društvene solidarnosti, poticanja empatije i humanih vrednota te razvijanja ekološke svijesti. Jedan od ciljeva školskog volonterskog kluba je i bolja međusobna suradnja učenika te povezanost škole s lokalnom zajednicom i roditeljima. Stoga klub u pojedine aktivnosti uključuje i roditelje učenika.

U Volonterskom klubu Nevna djeluje 36 učenika razredne i predmetne nastave koje vodi učiteljica Sanja Pejčić uz podršku ravnateljice Nataše Šego i vjeroučiteljice Željke Brataljenović. Klub se sastaje jedanput mjesečno, a prema potrebi i češće. Iza njih je nekoliko volonterskih inicijativa, poput posjeta skloništima za napuštene životinje u Đakovu i Osijeku, održavanja čistoće školske sportske dvorane i volonterske akcije uređenja izletišta Vračica. Među aktivnostima kluba ističe se druženje učenika volontera s osobama starije životne dobi, koje je nazvano „Čitaj mi/pričam ti“, tijekom koje učenici razvijaju svoje čitalačke sposobnosti i razumijevanje pročitano, a gosti (osobe treće životne dobi) učenicima pričaju priče iz svojeg djetinjstva.

„Smatram da je uključivanje učenika u volontiranje izuzetno vrijedan proces jer se njime razvijaju brojne vrednote. Promjene u ponašanju djece uočili smo već na manjem broju realiziranih planiranih aktivnosti. Učenici su postali humaniji, druželjubiviji i marljiviji.“

*Sanja Pejčić, koordinatorica Volonterskog kluba Nevna,
Osnovna škola „Silvije Strahimir Kranjčević”, Levanjska Varoš.*

Volonterski klub Osnovne škole „Davorin Trstenjak“, Čađavica

Volonterski klub Osnovne škole „Davorin Trstenjak“ Čađavica osnovan je s ciljem razvoja solidarnosti, tolerancije, razumijevanja, suradnje, empatije te humanosti djece i mladih za volonterske aktivnosti i njihovo uključivanje u različite akcije u svojoj lokalnoj zajednici.

Škola promiče i potiče odgojno-obrazovne vrijednosti volontiranja uključivanjem učenika u Učeničku zadrugu „Čađavičke lipe“, sudjelovanjem na raznim humanitarnim akcijama („Cvijet za dan duže“, „Solidarnost na djelu“, „Za 1000 radosti“, UNICEF „Škole za Afriku“), građanskim akcijama Nacionalne zaklade za razvoj civilnog društva (izgradnja drvene sjenice, „Šetnja Lijepom našom“), ekološkim akcijama („Zeleni korak“, „Zelena čistka“, prikupljanje plastičnih čepova), obilježavanjem kulturne i javne djelatnosti škole, uključivanjem u program Ekoškola, provođenjem preventivnih aktivnosti u razrednom odjelu, projektne nastave i drugim aktivnostima planiranih Školskim kurikulumom i Godišnjim planom i programom rada škole.

Učenici su uključeni u razne volonterske aktivnosti sudjelovanjem na proljetnom i jesenskom sajmu u organizaciji Grada Slatine, smotri učeničkih zadruga, kreativnim božićnim i uskršnjim radionicama te raznim akcijama.

Osim učenika, u volonterske aktivnosti uključuju se roditelji, odgojno-obrazovni djelatnici i lokalna zajednica. Učenici, roditelji i učitelji uključuju se u aktivnosti sukladno preferencijama, interesima, raspoloživosti i usklađenosti s potrebama pojedine akcije. Potencijalnim volonterima pozivi za sudjelovanje upućuju se putem mrežne stranice škole te info kutka škole na društvenim mrežama.

Prije svake volonterske akcije održava se radni sastanak na kojem se volontere upoznaje sa planovima, rokovima i organizacijom rada na samoj akciji. Također, održava se edukacija putem radionice „Budi volonter“.

Volonterski klub „Bukovačka dobra srca”, Osnovna škola Vladimira Nazora, Nova Bukovica

Školski volonterski klub „Bukovačka dobra srca” djeluje pri Osnovnoj školi Vladimira Nazora u Novoj Bukovici, a osnovan je s ciljem poticanja, kako učenika i djelatnika škole tako i pojedinaca i ustanova iz lokalne zajednice, na promicanje volontiranja i organiziranja aktivnosti koje koriste široj lokalnoj zajednici i zajedničkom dobru.

U klubu je, uz koordinaciju vjeroučitelja Đore Đorđevića, aktivno 12 učenika, 15 roditelja i 5 učitelja i djelatnika škole. Volonteri redovito provode razne akcije među kojima treba izdvojiti akciju međugeneracijske solidarnosti „Proslavimo Božić zajedno”, humanitarne akcije „Solidarnost na djelu”, „Cvijet za dan duže”, ekološke aktivnosti „Plastičnim čepovima do skupih lijekova”, akciju prikupljanja deka, ručnika, hrane i igračaka za Sklonište za životinje „Farmica” u Našicama, koje i posjećuju, a sudjelovali su i u jednoj manje uobičajenoj volonterskoj akciji. Naime, uoči blagdana Svih Svetih uredili su zapušten grob bukovačkog pjesnika Pavla Bistrovića.

Suradnjom školskog kluba s Vijećem roditelja i raznim organizacijama s užeg i šireg područja Općine Nove Bukovice te provedenim volonterskim aktivnostima, škola je još jednom potvrdila svoju prepoznatljivost u društvu kao ustanova koja obrazuje i još više odgaja buduće naraštaje.

„Kao voditelja i koordinatora volonterskog kluba veseli me činjenica da su mnogi učenici bili otvoreni i spremni na uključivanje u klub, ali i njihova želja da svojim vještinama i znanjem doprinesu zajedničkom dobru. Veseli me i činjenica da su se i neki roditelji sami ponudili i uložili svoje vrijeme i rad na dobrobit prvenstveno škole. Škola je na taj način dobila novo lice u odnosu na školu od prije samo nekoliko godina.“

*Đora Đorđević, koordinator Školskog volonterskog kluba
„Bukovačka dobra srca”, Osnovna škola Vladimira Nazora, Nova Bukovica.*

„Učitelju, ovo nam je nešto naj naj što smo u školi radili!”

Učenik.

Volonterski klub Osnovne škole „Ivana Brlić Mažuranić“, Strizivojna

Pokretanje volonterskog kluba inicirala je pedagoginja Zorica Pichler, a uz podršku ravnatelja Andre Mršića počeo je s djelovanjem u školskoj godini 2019./20. Volonterski klub primarno je zamišljen kao izvannastavna aktivnost za koju je zadužen jedan predmetni učitelj, razredni učitelj ili stručni suradnik. Ubrzo je vođenje kluba preuzela pedagoginja na zamjeni Barbara Glavina uz veliku pomoć i podršku psihologinje Marije Jurić, koja je sudjelovala na edukaciji o pokretanju i djelovanju školskih volonterskih klubova.

Zbog organizacijske prirode i epidemiološke situacije susreti volontera organizirani su na mjesečnoj razini, s tim da se svaki razred sastajao pojedinačno. Takav način otežao je rad volonterskog kluba, ali nije umanjio njegovu vrijednost.

U volonterskom klubu djeluje 20 učenika koji pohađaju pet razrednih odjela predmetne nastave. Volonterske aktivnosti kluba osmišljene su na način da se volontirajući pomogne drugim učenicima, ali i široj lokalnoj zajednici (na relaciji Strizivojna–Đakovo). Zbog epidemiološke situacije

nisu svi volonteri istovremeno uključeni u svaku volontersku akciju, već su akcije osmišljene na način da u njima mogu sudjelovati volonteri iz maksimalno dvaju razreda u isto vrijeme, s namjerom da se učenici ne bi puno miješali i odvajali iz svojih „razrednih mjehurića“. Tijekom svih akcija klub je imao podršku općine Strizivojna, kao i financijsku pomoć škole. U volonterske akcije, osim pedagoginje i psihologinje, uključili su se brojni drugi učitelji škole koji su preuzimali mjesto voditelja ili koordinatora volonterskih akcija.

Školske godine 2020./21. volonterski klub počeo je s provedbom nešto drukčijih volonterskih aktivnosti. Osluškujući potrebe učenika škole, ali i lokalne zajednice, uz redovne volonterske aktivnosti odlučili su provesti aktivnosti koje ne uključuju pomoć vidljivu golim okom, a izmamljuju osmijeh na licima drugih. U povodu Svjetskog dana ljubaznosti učenici volonteri dijelili su ljubazne poruke učenicima i djelatnicima škole, nakon čega su dobili velike zahvale zbog toga što su drugima uljepšali dan, a nekima podigli i samopouzdanje. Slično su napravili i za Božić, kada su prvašiće obradovali ručnim radovima učenika volontera.

Djelovanjem kluba usred nepovoljne epidemiološke situacije uzrokovane pandemijom učenici su uvidjeli da svaka pomoć nije vidljiva golim okom i da ponekad sitnice znače puno više. Tako je glavna misao vodilja ovoga kluba postala: *obradovati svakog čovjeka svojom nesebičnom pomoći i podrškom.*

„Baš volim pomagati drugima, makar im samo staviti osmijeh na lice.“

Učenica, 5. razred.

„Volonterka sam postala jer želim naučiti nove vještine, a osim toga mogu pomoći onima kojima je pomoć potrebna. Volontirati mogu i tako što ću raditi ono što volim (npr. kuhati, učiti s drugim učenicima...).“

Učenica, 6. razred.

„U volontere sam se uključila zajedno s mojim prijateljicama kako bismo provodile što više vremena zajedno, zabavile se i pomogle ljudima. Jako mi se sviđa volontirati, ono me usređuje i tu otkrivam neke nove vještine za koje prije nisam znala.“

Učenica, 6. razred.

7.1. Organizacija volonterskih akcija kao odgovora na krizne situacije

Volonterske akcije neprocjenjiv su način odgovora na krizne situacije kojih smo i sami svjedoci unazad nekoliko godina. Poplave, humanitarna izbjeglička kriza, pandemija i potresi neke su od izazovnih situacija koje prirodno traže reakciju građana i na koje se građani nesebično odazivaju pokazujući humanost i solidarnost s drugima. U kriznim situacijama škole i školski volonterski klubovi imaju važnu ulogu u promicanju vrijednosti koje se afirmiraju volontiranjem, kao što su odgovornost, solidarnost, povjerenje, zajedništvo, mir, uvažavanje sebe i drugih, a sve s ciljem odgoja djece i mladih za aktivnu građansku ulogu u odrasloj dobi. Nerijetko škole koje imaju razvijene školske volonterske klubove organiziraju različite volonterske akcije usmjerene na pomoć najugroženijima. To su najčešće humanitarne akcije prikupljanja higijenskih potrepština, deka, odjeće i obuće, igračaka za djecu, pisanje pisama podrške starijima i nemoćnima i slično. (Vidi Prilog 4. Koraci u organiziranju volonterske akcije).

U nastavku donosimo opise primjerā organizacije školskih volonterskih akcija kao odgovora na krizne situacije.

Osnovna škola Antuna Gustava Matoša iz Čačince u siječnju 2021. godine provela je volontersku akciju „Djeca djeci stradaloj u potresu“, dakle akciju prikupljanja paketa za djecu s područja Siska, Petrinje i Gline. Pakete su pripremile obitelji učenika, a u sakupljanju i sortiranju paketa sudjelovali su članovi školskog volonterskog kluba „Matoševe pčelice“. Akcija je provedena u suradnji s Turističkom zajednicom općine Čačinci i Društvom Naša djeca Čačinci.

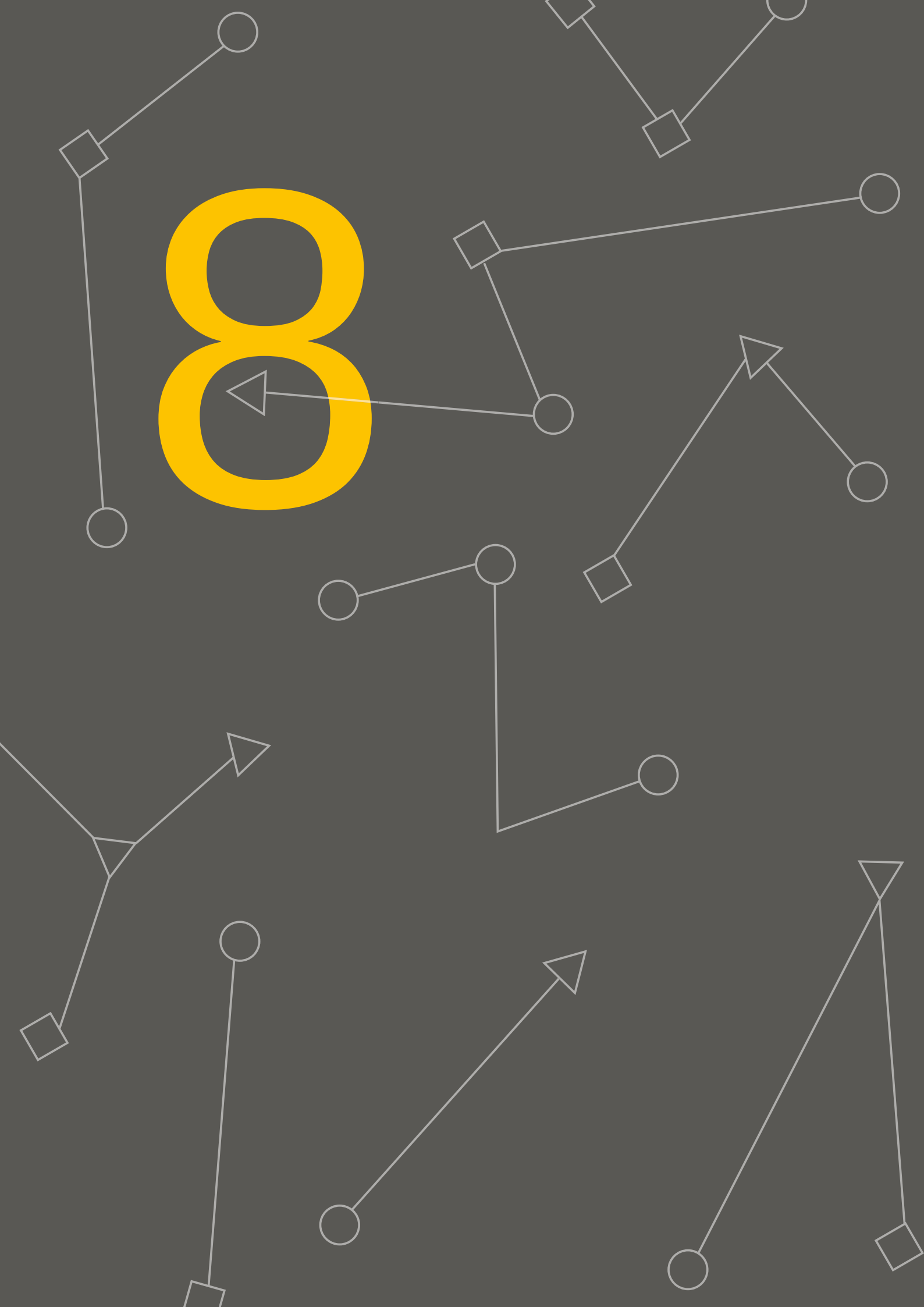
Osnovna škola Dalj uključila se u inicijativu upoznavanja i pomaganja učenicima s područja pogođenog potresom oko Petrinje, Gline i Siska. U inicijativi preko Facebooka povezali su se s Osnovnom školom „Ivan Goran Kovačić“ u Gori, mjestu između Petrinje i Gline. Organizirali su se, upoznali nove prijatelje preko videopoziva, osmislili Kutijice veselja kojima su nastojali razveseliti sve učenike te škole. Svaki je razred osmislio način na koji će izraditi i ispuniti kutijice koje su uz pomoć volonterā odvezene u Petrinju i Glinu te predane novim prijateljima.

Osnovna škola „Davorin Trstenjak“ Čađavica organizirala je krajem prosinca 2020. godine volontersku akciju prikupljanja trajnih namirnica, higijenskih potrepština, deka, zimske odjeće i obuće za osobe pogođene potresom na području Sisačko-moslavačke županije. Akciji se odazvao velik broj učenika, roditelja i djelatnika škole. Ravnateljica škole po završetku akcije u suradnji s poduzećem Jukić d.o.o. organizirala je prijevoz prikupljene humanitarne pomoći za Sisak, Brest Pokupski i Nebojan.

Osnovna škola Vladimira Nazora iz Nove Bukovice pozvala je sve učenike škole, njihove roditelje i sumještane da sudjeluju u prikupljanju humanitarne pomoći za potresom pogođena područja. Doprinos stradalom stanovništvu dao je i Đora Đorđević, voditelj školskog volonterskog kluba, tako što je okupio bivše učenike pa u suradnji s Gradskim društvom Crvenog križa Slatina proveo pet dana na potresom pogođenom području. Sudjelovali su u sortiranju odjeće, selidbi humanitarne pomoći, podjeli paketa s hranom i higijenskim potrepštinama i obilasku mještana čiji su domovi stradali u potresu.

8

8. PRIMJENA KOMPETENCIJA UČENIKĀ STEČENIH VOLONTIRANJEM U NASTAVI

Volontiranje se najčešće promatra kao pomagačka aktivnost. Iako su pružanje pomoći i podrške drugima te dobročinstvo jedne od važnih komponenti volontiranja, ono je potrebno razumjeti i kao poželjnu društvenu vrijednost i aktivni građanski angažman. Kao takvo, volontiranje omogućuje stjecanje različitih kompetencija i svoje je mjesto pronašlo u Kurikulumu za međupredmetnu temu Građanski odgoj i obrazovanje za osnovne i srednje škole u Republici Hrvatskoj unutar domene *Društvena zajednica*. U Kurikulumu je prepoznato da „društvenom participacijom učenik stječe znanja, razvija vještine i oblikuje stavove o važnosti usklađivanja osobnih i zajedničkih interesa u zajednici i sudjelovanju svih građana u doprinošenju zajedničkom dobru”.¹³ Volontiranje kao horizontalnu aktivnost možemo promatrati kao sastavni dio sadržaja Građanskog odgoja i obrazovanja, ali i kao (jedan od) alata i mehanizama za provedbu pojedinih elemenata i sadržaja GOO-a.¹⁴

Dok ustanove odgoja i obrazovanja u zemljama razvijenih demokracija imaju razrađene koncepte učenja kroz iskustva stečena u zajednici, u našim školama koje imaju razvijene volonterske programe i klubove rijetka je pojava da se volonterska iskustva učenikā, njihova volontiranjem stečena znanja i vještine, implementiraju u nastavu i povezuju s obrazovnim ciljevima. Jedan od najpoznatijih koncepata učenja kroz iskustva stečena u zajednici u zemljama razvijenih demokracija je društveno korisno učenje ili tzv. *service learning*.¹⁵ Ipak, postoje bitne razlike između *service learninga* i učenja tijekom volontiranja. *Service learningom* najčešće je određen broj sati koji učenici ili studenti trebaju provesti učeći angažmanom u zajednici, a usmjeren je i na specifična znanja i vještine iz područja određene znanstvene discipline i sadržaja nastavnog predmeta. Za razliku od tog koncepta, volontiranje je bazirano isključivo na dobrovoljnoj osnovi i ne predstavlja obavezni dio nastave, a naglasak nije nužno samo na povezivanju iskustva s ishodima učenja u nastavnom kurikulumu, već učenje volontiranjem omogućuje dodatni razvoj građanskih kompetencija relevantnih za svakodnevni život te aktivni doprinos osobe zajednici u kojoj živi (aktivno građanstvo).

Osim što učenici imaju priliku sudjelovati u društvenim procesima, volontiranjem imaju i mogućnost stjecanja znanja te razvoja vještina i stavova. Učenje volontiranjem omogućuje djeci i mladima stjecanje kompetencija, osobito onih bitnih za aktivno građanstvo i osobni razvoj (samo-poštovanje, snalažljivost, rješavanje problema, izgradnja odnosa s drugima, stvaranje društvenih kontakata, suživot u zajednici itd.). Za razliku od klasične nastave tijekom koje učenici izučavaju teoriju i činjenice navedene u udžbenicima, iskustveno učenje pruža im mogućnost promišljanja, propitivanja i djelovanja na temelju iskustva u neposrednom okruženju. Djeci i mladima prva volonterska iskustva mogu ujedno biti i prva iskustva u zajednici općenito, iskustva u kojima se po prvi puta susreću s određenim problemima i potrebama različitih skupina u društvu.

Ovisno o vrsti volonterskog angažmana, aktivnostima koje su učenici obavljali i ishodima učenja u nastavnom kurikulumu, prostor za dijeljenje i raspravu o njihovim iskustvima stečenih volontiranjem mogu biti sastanci školskih volonterskih klubova, sat razrednog odjela, ali ta njihova iskustva mogu se implementirati i u sam nastavni proces te povezati s obrazovnim ciljevima. Na taj način učenici imaju priliku analizirati stečeno iskustvo te dobiti povratnu informaciju s ciljem promišljanja i razumijevanja novostečenih znanja, vještina, stavova, a osobito načina kojim isku-

¹³ Kurikulum za međupredmetnu temu Građanski odgoj i obrazovanje za osnovne i srednje škole, NN 10/2019.

¹⁴ Preporuke za unaprjeđenje školskog kurikuluma odgojno-obrazovnih ustanova u području građanskog odgoja i obrazovanja – Razvoj volonterskog programa kao dio školskog kurikuluma, Rijeka, 2019. Dostupno na: https://www.volonterski-centar-ri.org/wp-content/uploads/Preporuke-kurikulum_final.pdf (3. veljače 2021.)

¹⁵ Bojana Čulum, Jasminka Ledić, »Učenje zalaganjem u zajednici – integracija visokoškolske nastave i zajednice u procesu obrazovanja društveno odgovornih i aktivnih građana«, *Revija za socijalnu politiku* 17/1 (Zagreb, 2010), str. 71–88.

stvo stečeno volontiranjem mogu povezati s obrazovnim sadržajima, ali i drugim iskustvima u životu.

Voditelji volonterskih aktivnosti ili koordinatori školskih volonterskih klubova u tom procesu imaju ulogu pomoći učenicima povezati naučena i stečena iskustva s nastavnim gradivom. Da bi proces učenja povezan s volonterskim iskustvima učenika bio što uspješniji i primijenjen u različitim nastavnim predmetima, poželjno je da voditelji ili koordinatori volonterskih aktivnosti među svojim kolegama pronađu suradnike koji su zainteresirani za povezivanje nastavnih sadržaja s volonterskim iskustvima učenika.

Koraci u integraciji volonterskog iskustva učenika u nastavne sadržaje	Primjer integracije volonterskog iskustva učenika u nastavi Hrvatskoga jezika
1. Okupite kolege iz različitih nastavnih predmeta koji imaju pozitivan stav prema volontiranju učenika i zainteresirani su njihovo volontersko iskustvo povezati s nastavnim sadržajima.	<i>Organizacija zajedničkog sastanka.</i>
2. Upoznajte ih s učenicima uključenima u volontiranje i uputite ih u njihove volonterske aktivnosti, uloge koje imaju i volonterske zadatke koje obavljaju.	<i>Dvoje učenika osmog razreda uključeno je u rad školskog volonterskog kluba. Tijekom volonterske akcije uređenja okoliša škole, njihov zadatak bio je dokumentiranje volonterske akcije snimanjem različitih kadrova i izjava učenika i učitelja uključenih u volontersku akciju. Zajedno s učiteljem Tehničke kulture, snimljene materijale montirali su u dvominutni film.</i>
3. Zajedno razmislite o mogućim kompetencijama koje učenici mogu steći volontiranjem.	<i>Razlikovanje dugih i kratkih, statičnih i dinamičnih kadrova, upotreba video kamere, poznavanje osnova montaže, izražavanje ideje na kreativan način, timski rad, vođenje razgovora...</i>
4. Identificirajte nastavne sadržaje i ishode učenja pogodne za povezivanje s iskustvima učenika stečenih volontiranjem.	<i>Nastavno područje: Medijska kultura Nastavna jedinica: Dokumentarni film Odgojno-obrazovni ishodi:¹⁶ OŠ HJ C.8.1. Učenik prosuđuje utjecaj medijskih tekstova radi komercijalizacije. OŠ HJ C.8.2. Učenik prosuđuje popularno-kulturne tekstove s obzirom na književni kontekst i kontekst ostalih umjetnosti.</i>
5. Razmislite na koji način možete integrirati volontersko iskustvo učenika u nastavni proces (u kojem dijelu nastavnog sata, kojim metodama i sl.).	<i>U uvodnom dijelu sata možete pustiti video uradak učenika i pozvati učenike koji su snimali film da iznesu svoje iskustvo.</i>
6. Ako je potrebna ranija priprema učenika volonterā, najavite im što konkretno od njih očekujete i za koji nastavni sat.	<i>Unaprijed najavite učenicima volonterima da ćete na jednom od sljedećih sati obrađivati dokumentarni film i da ćete u uvodnom dijelu sata pustiti njihov video uradak s volonterske akcije. Najavite im svoja očekivanja od njih da nakon pogledanog video uratka ispričaju svoje iskustvo snimanja volonterske akcije.</i>
7. Pripremite se na introspekciju doživljenog iskustva učenika, razgovor o novim spoznajama, donošenju zaključaka i primjenu naučenog u sadržaju nastavnog sata.	<i>Nakon iznošenja učeničkih iskustava, postavljajte im pitanja i razgovarajte s njima o tome kako je tekla priprema, što im je bilo potrebno od opreme, koje su poteškoće na koje su nailazili i kako su ih riješili, što su naučili i sl. (u postavljanje pitanja i razgovor uključite i druge učenike). Osvrnite se na njihovo iskustvo i tijekom obrade nastavne jedinice te završnog dijela sata.</i>

¹⁶ Navedeni odgojno-obrazovni ishodi sadržani su u Kurikulumu nastavnoga predmeta Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije, koji je za 8. razred osnovne škole u primjeni od školske godine 2021./22.

Način na koji ćete integrirati volontersko iskustvo učenika u nastavni proces ovisi o prirodi volonterske aktivnosti u kojoj su učenici sudjelovali, njihovim mogućnostima te sadržajima i ishodima učenja iz nastavnog kurikuluma. To mogu biti, primjerice, usmeno izlaganje, kratke prezentacije, video uradci, simulacije, eseji, osvrti i sl. Imajte u vidu da se volonterska iskustva ne vezuju samo uz humanističku skupinu nastavnih predmeta, već ih je moguće implementirati i u druge nastavne predmete.

„Osluškujem, širim priče“ aktivnost je iz programa rada školskog volonterskog kluba **„Matoševe pčelice“ Osnovne škole Antuna Gustava Matoša iz Čačinaca**, koja je provedena u razrednim odjelima 5.a i 5.b. Učenici 5.b prikupljali su u suradnji sa svojim roditeljima priče o volonterstvu i humanitarnosti u svojoj okolini, koje su zapisali i potom čitali na **Satu razrednika** te o njima diskutirali. Na temelju tih priča učenici 5.a razreda na nastavi **Likovne kulture** izradili su ilustracije. Njihovi radovi pretočeni su u digitalnu slikovnicu.

Ovom aktivnošću ostvareni su ishodi međupredmetne teme Održivi razvoj:

- ▶ odr C.2.1. Solidaran je i empatičan u odnosu prema ljudima i drugim živim bićima;
- ▶ odr C.2.2. Razlikuje osobnu od opće dobrobiti.

9

9. ZAKLJUČAK:

VRLINE ZNANJA RAZVIJAJU ZAJEDNICU U CJELINI

Rad u različitim zajednicama donosi i različite izazove i rješenja, ali sve zajednice uglavnom imaju jednako shvaćanje o važnosti povezivanja, razvoja mreže suradnje i uključivanja svih dionika u njezin razvoj u cjelini.

Pitanje koje se nameće tijekom rada u zajednicama jest kako povećati društveni kapital zajednice, osobito u zajednicama u ruralnim područjima Republike Hrvatske. Društveni kapital očituje se u razumijevanju pojedinca i društvene skupine u zajednici za potrebom razvijanja odnosa povjerenja, međusobnog uvažavanja i prihvaćanja različitosti, ali i kritičkog osvrta na život u zajednici. Podsjetimo, društveni kapital ne nastaje društvenom reformom niti izglasavanjem novog zakona. On nastaje spontano, u povoljnim uvjetima, a za njegovu izgradnju potrebno je vrijeme.

Mnogi će se stručnjaci i praktičari u radu u zajednicama složiti oko važnosti triju čimbenika. Prvi je obrazovanje, odnosno povećanje obrazovne razine članova zajednice. Argument koji se pritom ističe jest da obrazovanje potiče uočavanje povezanosti osobne i opće dobrobiti te povećava sposobnost udruživanja. Drugi čimbenik jest djelotvoran pravni sustav koji štiti od zlouporabe, i posljedične erozije povjerenja. Treći je faktor djelotvorna, otvorena i pravedna vlast koja mora pružati primjer skrbi za opću dobrobit. Dakako, vremenski rok u kojem bi navedeni čimbenici trebali dovesti do porasta društvenog kapitala ostaje nepoznanicom.¹⁷

Poticanjem međusektorske suradnje, otvorenijom odgojno-obrazovnom sredinom i angažiranom lokalnom upravom uz pomoć i podršku civilnog sektora moguće je ostvariti bolju kvalitetu života svih članova zajednice (djece, mladih, umirovljenika, obrtnika, poduzetnika i drugih).

Suradnja na projektu pokazala je da su male zajednice spremne na promjenu percepcije okoline u kojoj žive, a male zajednice trebale bi postati primjer velikima jer *vrlin*e znanja razvijaju zajednicu u cjelini.

Vjerujemo da će savjeti i primjeri iz ovoga priručnika pomoći u razvijanju i vaše zajednice.

¹⁷ Štulhofer, »Društveni kapital i njegova važnost«, str. 79–98.

10. PRILOZI

Prilog 1. Primjer plana akcije

Plan akcije : _____

Zemljopisno područje u fokusu: _____

Cilj akcije: _____

Suradnici i partneri: _____

Koraci	Tko	Do kada	Resursi i podrška Dostupno/Potrebno		Moguće prepreke i otpori	Komunikacijski plan za provedbu
Što je potrebno učiniti?	Tko je odgovorna osoba i provedbeni tim?	Do kojeg datuma će akcija provesti?	Dostupni resursi	Potrebni resursi (financijski, ljudski, dozvole, suglasnosti i drugo)	Osobe i organizacije koje bi mogle pružiti otpor? Na koji način?	Pojedinci i organizacije koje bi trebalo obavijestiti/uključiti u ove akcije
Korak 1: Primjeri	Npr: Ivana, voditeljica školskog volonterskog kluba	Do kraja listopada	Uredski materijal, dvorana, prostor knjižnice	Potrebno: dozvola Općine za uređenje zelene površine	Vremenske (ne)prilike, godišnji odmori i sl.	Lokalni KUD, lokalni DVD, lokalnu udruhu žena, vijeće roditelja i dr.
Korak 2: _____						
Korak 3: _____						
Korak 4: _____						

Prilog 2. Primjer plana prikupljanja sredstava

Plan prikupljanja sredstava
razdoblje

Strategija/metoda	Cilj (Kn)	Ostvareno	Ciljna publika	Koraci	Tko?	Kada?	Trošak
npr. Buvljak doniranih predmeta u sklopu subotnjeg sajma	750.00		Svi posjetitelji subotnjeg sajma	1. odrediti razdoblje prikupljanja predmeta; 2. osigurati volontere za dežurstvo, sortiranje i odabir; 3. pripremiti A4 oglas s najavom...	Okupljanje i koordiniranje volontera: Ivana; Dogovor s općinom oko štandova: Tomislav...	Priprema i prikupljanje: svibanj 2016; Buvljak: 4.6.2016.	oglašavanje: 75.00 štandovi: donacija općine; ...
npr. 10 kutija za donacije na javnim mjestima							
npr. Prikupljanje povratne PET i staklene ambalaže							
npr. Prigodni nogometni turnir							

Napomena: Ovo je vrlo pojednostavljen plan koji ima svrhu dati cjelovit pregled svih aktivnosti koji organizacija poduzima u nekom razdoblju s ciljem prikupljanja sredstava. Isti se princip koristi i za izradu godišnjih planova. Svaka metoda/akcija se dalje razrađuje uz pomoć drugih alata, ako postoji potreba za tim.

Prilog 3. Načelo zaštite maloljetnih volontera

Načelo zaštite maloljetnih volontera

Članak 12.

(1) Dijete koje je navršilo 15 godina života (u daljnjem tekstu: maloljetni volonter) može sklopiti ugovor o volontiranju i volontirati samo uz pisanu suglasnost zakonskog zastupnika.

(2) Maloljetni volonter smije volontirati isključivo na aktivnostima ili pružanjem usluga primjerenih njegovoj dobi, tjelesnom, psihičkom i moralnom stupnju razvoja i vještinama koje ne predstavljaju rizik za njegovo zdravlje, razvoj i uspjeh u izvršavanju školskih obveza.

(3) Volontiranje maloljetnih volontera obavlja se uz obvezni nadzor i podršku organizatora volontiranja, korisnika volontiranja, zakonskih zastupnika maloljetnih volontera te drugih odraslih osoba.

(4) Organizator volontiranja mora osobitu pažnju posvetiti zaštiti dobrobiti, zdravlja i čudoređa maloljetnog volontera te osigurati odgovarajuće uvjete prikladne njegovoj dobi te nadzor i podršku stručne osobe.

(5) Maloljetni volonter ne smiju biti izloženi:

- volontiranju izvan granica Republike Hrvatske bez suglasnosti zakonskog zastupnika te bez pratnje zakonskog zastupnika ili organizatora volontiranja;

- volontiranju povezanom s teškim tjelesnim naporom ili rizicima koji ugrožavaju ili bi mogli ugroziti njegov život, zdravlje, čudoređe, razvoj ili izvršavanje školskih obveza.

(6) Maloljetni volonter ima sva prava volontera određena ovim Zakonom.

(7) Maloljetni volonter može prestati obavljati volonterske aktivnosti u bilo kojem trenutku bez suglasnosti, ali uz znanje zakonskog zastupnika.

Zakon o volonterstvu, NN 84/21

Prilog 4. Odgoj za volontiranje

Odgoj za volontiranje

Članak 13.

(1) Dijete koje nije navršilo 15 godina života (u daljnjem tekstu: dijete volonter) može biti uključeno u obavljanje odgojno-obrazovnih volonterskih aktivnosti kao aktivnosti usmjerenih zajedničkom dobru i odgoju za volontiranje samo u svrhu odgoja i obrazovanja na način koji pridonosi njegovu razvoju i socijalizaciji te ako je organizator volontiranja odgojno-obrazovna ustanova, ustanova socijalne skrbi ili druga pravna osoba koja organizira volontiranje u odgojne i obrazovne svrhe uz suglasnost nadležnih tijela državne uprave, odgojno-obrazovnih ustanova ili ustanova socijalne skrbi ili koja za provođenje aktivnosti odgoja za volontiranje ima sklopljen sporazum s nadležnim tijelom iz područja obrazovanja.

(2) U slučaju iz stavka 1. ovoga članka organizator volontiranja obvezno pribavlja pisanu suglasnost zakonskog zastupnika djeteta volontera.

(3) Djetetu volonteru nije dopušteno obavljati volonterske aktivnosti ili usluge u razdoblju između 23 sata i 6 sati.

(4) Dijete volonter može prestati obavljati volonterske aktivnosti u bilo kojem trenutku bez suglasnosti, ali uz znanje zakonskog zastupnika.

(5) Kada odgojno-obrazovna ustanova provodi odgoj za volontiranje u suradnji s neprofitnom pravnom osobom koja u tu svrhu nema sklopljen sporazum s nadležnim tijelom iz područja obrazovanja, dužna je po službenoj dužnosti pribaviti dokaz da osobi ovlaštenoj za zastupanje neprofitne pravne osobe nije izrečena sigurnosna mjera iz članka 10. stavka 3. podstavaka 1. i 2. ovoga Zakona, da nije osuđena za kaznena djela iz članka 10. stavka 3. podstavaka 3. i 4. ovoga Zakona, da se protiv nje ne vodi kazneni postupak za ta kaznena djela i da joj nije izrečena prekršajno-pravna sankcija za nasilje u obitelji.

(6) Osoba ovlaštena za zastupanje neprofitne pravne osobe dužna je odgojno-obrazovnoj ustanovi dostaviti popis osoba odgovornih za koordinaciju i provođenje aktivnosti u okviru neprofitne pravne osobe.

(7) Ako zadaci osoba iz stavka 6. ovoga članka vezani uz provođenje aktivnosti odgoja za volontiranje uključuju kontakt s djetetom volonterom, odgojno-obrazovna ustanova dužna je prije početka provođenja aktivnosti pribaviti dokaz iz stavka 5. ovoga članka i za te osobe, uz njihovu suglasnost.

Zakon o volonterstvu, NN 84/21

Prilog 5. Primjer mogućeg sporazuma o suradnji

NAZIV ŠKOLE, sa sjedištem u _____ (mjesto, adresa sjedišta),
OIB _____, zastupana od strane _____
(ime i prezime te funkcija osobe ovlaštene za zastupanje) (u daljnjem tekstu Škola)
i

NAZIV ORGANIZACIJE, sa sjedištem u _____ (mjesto, adresa sjedišta),
OIB _____, zastupana od strane _____
(ime i prezime te funkcija osobe ovlaštene za zastupanje) (u daljnjem tekstu **Suradnička organizacija**)

sklopili su u _____ (mjesto) _____ (datum i godina)

SPORAZUM O SURADNJI

Članak 1.

Sporazum o suradnji na **provedbi aktivnosti školskog volonterskog kluba** sklapa se u svrhu uređenja odnosa između Škole i **Suradničke organizacije**.

Članak 2.

Tijekom provedbe aktivnosti školskog volonterskog kluba učenici će sudjelovati u sljedećim volonterskim aktivnostima organiziranim u Suradničkoj organizaciji:

- (navesti zadatke koje će učenici volonteri obavljati)

-
-

Članak 3.

Škola se obvezuje da će:

- (Upisati obveze i odgovornosti škole, primjerice:

- osigurati potreban broj volontera i upućivati ih na volontiranje u Suradničku organizaciju
- organizirati pripremu učenika za volontiranje u Suradničkoj organizaciji, upoznati ih s njihovim odgovornostima, obvezama i pravima
- osigurati pisanu suglasnost roditelja/zakonskih skrbnika
- pružati podršku učenicima uključenima u volontiranje u Suradničkoj organizaciji
- pružati podršku Suradničkoj organizaciji vezanu uz organizaciju volontiranja učenika i mogućih izazova
- navesti sve druge specifičnosti)

Suradnička organizacija obvezuje se da će:

- (Upisati obveze i odgovornosti suradničke organizacije, primjerice:

- osigurati učenicima sve potrebne uvjete za nesmetano volontiranje, što uključuje sljedeće: prostor za obavljanje aktivnosti, radne materijale, pristup računalu i drugoj tehničkoj opremi potrebnoj za obavljanje volonterskih aktivnosti
- izraditi opis zadataka volontera s opisanim aktivnostima u kojima će učenici volonteri sudjelovati
- osigurati učenicima volonterima odgovarajuću obuku za obavljanje volonterskih aktivnosti (eduka-

cija, demonstracija, upute za rad)

- imenovati osobu zaduženu za koordinaciju i praćenje učenika-volontera u organizaciji
- pružati kontinuiranu podršku učenicima-volonterima
- surađivati i redovito komunicirati sa školom
- navesti sve druge specifičnosti).

Članak 4.

(ako ima nekih specifičnosti koje bi se trebale sporazumno urediti, navesti ih ovdje)

Članak 5.

Ovaj sporazum sklapa se na _____ (upisati vrijeme ako se ono može odrediti datumom, tijekom školske godine ili upisati na neodređeno vrijeme, dok traje potreba i sl.).

Članak 6.

Sporazumne strane suglasne su da se sporazum može raskinuti uslijed prestanka potrebe za suradnjom, povredom obveza iz ovog sporazuma, ali i bez navođenja razloga.

Stranka koja raskida ugovor o suradnji dužna je informirati drugu stranku pismenim putem.

Sporazumne strane obvezuju se izvršiti one obveze koje su u trenutku raskida sporazuma već preuzete, ali ne i izvršene.

Članak 7.

Sve nesporazume proizašle iz ovog sporazuma stranke će nastojati riješiti dogovorom. U slučaju spora, nadležan je _____ (upisati nadležno tijelo).

Članak 8.

Sporazumne strane prihvaćaju sva prava i obveze koje proizlaze iz ovog sporazuma stavljanjem vlastoručnih potpisa na isti.

Članak 9.

Ovaj sporazum sačinjen je u dva istovjetna primjerka od kojih svaka strana zadržava po jedan. Sporazum stupa na snagu na dan kada ga potpišu i ovjere obje strane.

Potpis i pečat:

(ime i prezime te funkcija osobe ovlaštene
za zastupanje Škole)

Potpis i pečat:

(ime i prezime te funkcija osobe ovlaštene
za zastupanje Škole)

Prilog 6. Koraci u organizaciji volonterske akcije

Koraci u organizaciji volonterske akcije:¹⁸

Pripremna faza

- ▶ Identificiranje potreba u zajednici te određivanje prioriteta
- ▶ Definiranje cilja akcije (mora biti mjerljiv, ostvariv, realan)
- ▶ Pronalaženje potencijalnih suradnika (ustanova i udruga iz okruženja)
- ▶ Identificiranje organizacijskog tima (koordinator volonterā, osoba za odnose s javnošću, logistička podrška, volonteri itd.)
- ▶ Izrada detaljnog akcijskog plana (jasno definiranje zadataka i uloga, vremenski raspored, određivanje volonterskih pozicija i potreban broj volontera te ostali potrebni resursi i sl.)
- ▶ Nabava potrebnih materijala
- ▶ Najava volonterske akcije u medijima

Provedbena faza

- ▶ Doček i dobrodošlica volonterima
- ▶ Raspoređivanje volontera, upoznavanje s dnevnim rasporedom te podjela radnih materijala
- ▶ Provedba aktivnosti (osigurati dobru raspodjelu poslova i stalnu komunikaciju u organizacijskom timu...)
- ▶ Druženje uz zakusku te zahvala volonterima i suradnicima

Završna faza

- ▶ Evaluiranje akcije s volonterima i suradnicima kroz razgovor ili upitnike (sagledati sve učinjeno, a posebno obratiti pozornost na eventualne propuste te zaključke uzeti u obzir pri planiranju sljedećih akcija)
- ▶ Evaluiranje akcije unutar organizacijskog tima
- ▶ Izrada izvještaja o održanoj akciji
- ▶ Promocija volonterske akcije

¹⁸ Kamenko Mayer i sur., *Generacija za V. Zašto i kako organizirati volonterske programe u ustanovama odgoja i obrazovanja?*.

11. LITERATURA

Ćulum, Bojana; Ledić, Jasminka. »Učenje zalaganjem u zajednici – integracija visokoškolske nastave i zajednice u procesu obrazovanja društveno odgovornih i aktivnih građana«, *Revija za socijalnu politiku* 17/1 (Zagreb, 2010), str. 71–88.

Flora, C.; Flora, J. »Entrepreneurial social infrastructure: A necessary ingredient«, *The Annals of the American Academy of Political and Social Science* 529 (Philadelphia, 1993), str. 48–58.

Kamenko Mayer, Jelena i sur. *Generacija za V, Zašto i kako organizirati volonterske programe u ustanovama odgoja i obrazovanja?* (Osijek: Volonterski centar Osijek, 2019).

Kolb, David A. *Experiential learning: Experience as the source of learning and development* (New Jersey: Pearson Education, Inc., 2014).

Mikuš Kos, Anica. *Prostovoljno delo v šolstvu* (Ljubljana: Slovenska filantropija, 1999).

Miller, B. »The Role of Rural Schools in Community Development: Policy Issues and Implications, *Journal of Research in Rural Education* 11/3 (Pennsylvania, 1995), str. 163–172.

Pavić-Rogošić, Lidija. *Naša zajednica naša odgovornost*. Priručnik za uspješno organiziranje lokalne zajednice (Zagreb: Odras-Održivi razvoj zajednice, 2004).

Pavić-Rogošić, Lidija (priredila). *Novi izazov. Globalni ciljevi održivog razvoja do 2030.*, 1. izdanje (Zagreb: Odras-Održivi razvoj zajednice, 2015).

Štulhofer, Aleksandar. »Društveni kapital i njegova važnost«, u: D. Ajduković (ur.), *Socijalna rekonstrukcija zajednice* (Zagreb: Društvo za psihološku pomoć, 2003), str. 79–98.

Etički kodeks volontera (NN 55/08). Preuzeto s <https://www.propisi.hr/print.php?id=8110> (29. siječnja 2021.).

Izvedbeni plan i program za 8. razred s ishodima međupredmetnih tema, šk. god. 2020./2021., dostupno na: <https://www.ljevaskole.hr/katalog/rubrika-47-godisnji-plan-i-program-za-hrvatski-jezik-za-8-razred> (5. veljače 2021.).

Kurikulum nastavnog predmeta Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije (NN 10/2019), https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_10_215.html (5. veljače 2020.).

Kurikulum za međupredmetnu temu Građanski odgoj i obrazovanje za osnovne i srednje škole u Republici Hrvatskoj (NN 10/19). Preuzeto s https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_10_217.html (3. veljače 2021.).

Preporuke za unaprjeđenje školskog kurikuluma odgojno-obrazovnih ustanova u području građanskog odgoja i obrazovanja – Razvoj volonterskog programa kao dio školskog kurikuluma, Rijeka, 2019., Preuzeto s https://www.volonterski-centar-ri.org/wp-content/uploads/Preporuke-kurikulum_final.pdf (3. veljače 2021.).

Zakon o volonterstvu. Pročišćeni tekst (NN 58/07, 22/13, 84/21). Preuzeto s <https://www.zakon.hr/z/258/Zakon-o-volonterstvu> (29. rujna 2021.).

https://www.hcrv.hr/images/doc/Osiguravanje_dobrobiti_volontera_tijekom_krise.pdf (2. veljače 2021.).

